

# Glas

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XX, 10-11

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Oktober - November 1973

## BALADA O PESNIKU

Hotel bi reči besedo,  
besedo v spomin  
za pesnika –  
v dalji se oglašča harmonika,  
zgoraj je sonce krvavo,  
spodaj jeklo in ogenj  
in naši fantje:  
židovi se krhajo,  
oganj použiva vino in meso.

Hotel bi reči besedo za vino in ljubezen –  
France je bil pastir  
in legal je v trave in med kamne,  
a ko se je približal njegov čas,  
je vstal, bled  
kot Ljubljana,  
nekoliko sklonjen,  
a pošten in zanesljiv borec  
za besedo in ljubezen,  
in to ne zapišem kot poetično frazo,  
ampak kot prepričanje, potrjeno z dejstvi  
in ko premišljam vse to v globlji noči,  
pri soju mesečine  
in ob kozarcu vina,  
ga vidim:

na vrancu dija kakor nor  
in pleše spet z nevesto s hriba,  
z njo na rokah odhaja  
v noč poezije,  
glej, mesec čudi se in beži z oblaki  
in sence se rišejo po cestah,  
dokler na obzorju prva zarja  
jutra ne oznani.

Takrat pa je bil že tudi sprejet –  
pesnik nabreklih sadov,  
cekinasto rumenega meseca,  
marjetic in  
žalosti

in pravijo, da je kričal,  
a jaz ne verjamem –  
gorel je.  
Kadar gorim, sem,  
in kadar ne gorim, nisem.  
Verjamem:

strašni ogenj združitve se je približal zemlji  
– Gospod je v ognju  
in hlapci so v njem,  
in ko to gledam,  
prosim, da bi bil v meni ogenj,  
ki bo kot ljubezen,  
kot tista prva,  
ki jo doživimo v pretresu  
vse biti.

france papež

24. novembra 1943 je  
v grahovem zgorel  
pesnik



MARIJAN TRŠAR: FRANCE BALANTIČ

## france balantič, zadnje sonce

dočakal zadnji sem naliv svetlobe,  
poslednjo mlačev zrelih sončnih snopov,  
razmršeni lasje odmrlih šopov  
leže v skednju luči brez vse tesnobe.

mlakuže senc so vedno ožje, ožje,  
vse tiše žalost v svetlem srcu plivka,  
kaj bi z bridkostjo ob slovesu bilka,  
zdaj pridi, Smrt, odvrigel sem orožje!

## FRANCETU

France, me čuješ?  
Onstran plajhajočih morij?  
Ne vemo še za zor,  
le stlažni ognji tlé;  
otroci spijo;  
starčki v tujo noč kašljajo.  
In tu in tam le veter  
šepeta v vrzel.

France, me čuješ?  
Rad bi Ti za spev čestital,  
za smrtni spev z utripi  
strtega srca,  
v sozvok ljubezni,  
v ritem proste domovine,  
v rdeč naslov  
v nesmrtni knjižnici Boga.

France, me čuješ  
Tridesetič listje pada  
nekje doma.  
Fč balzamu spomin diši –  
Najlepša hvala!  
Poj, kjer si, na strune božje!  
Morda morjé  
se spet poslušno razdeli.

vladimir kos



spominska beseda na konmemoraciji slovenske kulturne akcije ob tridesetletnici  
poetove ognjene smrti, 24. novembra 1973 v slovenski hiši v buenos airesu

**F**RANCE BALANTIČ je bil izredna, neugnana ustvarjal-ska osebnost, pesnik, ki je bruhal iz sebe poetične podobne, in zdi se, da je njegova pojava enkratna, genialna, edinstvena, spontana, če izvzamemo Kosovela, brez bližje primere v slovenski slovstveni preteklosti. Vendar je že v uvodu v Balantičeve poezije opisal dr. Tine Debeljak Balantičev pesniški svet takole: „Tedad se je namreč s strastjo pesnika in literarnega kritika vrgel v študij najvažnejših modernih slovanskih pesnikov... ter si izpisoval poljske, češke, lužiskosrbske in slovaške pesnike...“ Pri tej priložnosti, ko se po tridesetih letih spominjamo Balantičeve tragične smrti, bi hotel pogledati v kratkem obrisu tega pesnika – bolj ali manj osamljeno lirično osebnost – ne samo v luči tistega slovenskega ekspresionizma, ki je bil po eni strani glasnik strasti, izživljanja, ogroženosti in tesnobe, po drugi, katoliški, pa resonanca nove duhovne poglobitve, ampak tudi v luči slovenske Moderne, se pravi v luči njenih umetnostnih odtokov in podaljškov v času med obema vojnama. Postavil bi ga bolj h Ketteju – in to ne samo v formi, – bolj h Kosovelu pa tudi k Cankarju. Hočem pa preiti mnenje, ki ga je Anton Slodnjak zapisal o Balantiču v knjigi Slovensko slovstvo, iz leta 1968: „Od domačih pesnikov je nanj najbolj deloval Gradnik...“

Lahko rečemo, da so bili v glavnem vsi slovstveni ustvarjalci v letih med prvo in drugo svetovno vojno prevzeti od blesteče poetične izraznosti in človeško občutene vsebine Moderne. Tudi tisti, na katere je delovala notranja vznemirljivost in poglobljenost duha ekspresionizma. Vemo, da Balantič kot pesnik ni izraz apokaliptičnega vojnega in revolucijskega časa po letu 1941, ampak odmev in pomlajeni izraz starejših estetskih, človeških in družbenih snovi. Tudi njegova edina in najbolj konkretna poetična izpoved časa, v katerem je živel ob ustvarjanju svojega dela – Gonarski soneti – je po harmoničnih pesniških prispodobah in po duhu izraz starejše poetike. Balantiča kot človeka je podrla revolucija. A Balantič kot pesnik izhaja iz literarnozgodovinske dobe po Moderni, poje iz časa, v katerem je mladina doživljala težo prehoda iz starega v novo – to je bil čas osebnih angustij, zunanega in notranjega vretja in kristaliziranja, čas ekonomskih, družbenih in duhovnih kriz; obenem pa je bilo v tistem času še toliko lepega in idiličnega – in to je Balantič podal v nedosežnem pesniškem čaru – da nas njegovo pričevanje užalosti, vznemiri in obenem notranje poteši. Vzajem samo kitič, ki se nanaša na tisto idilično predvojno stvarnost: „Kako doma je dobro in lepó, / vsi dnevi nosijo klobuk po strani, / dekletu sladki zlezli so v glavó, / da sanja le o svatbi razigrani.“

BILO JE leta 1944, sredi najhujšega vojnega in revolucijskega divjanja – zvedel sem za pesnika Franceta Balantiča, študenta, interniranca v Gonarsu in vojaka, ki je zgorel v tragičnem, naprej doživljanem ognju tiste novembrske noči v Grahovem pri Cerknici. V Ljubljani je izšla temnosiva, molitveniku podobna knjižica *V ognju groze plapelam* in pesmi, ki smo jih takrat prvokrat brali, so nam pomenile s svojo zemeljsko idiliko in človeško občutenostjo odkritje nečesa izrednega, božanskega, v dneh strahu in največje skrčenosti duha.

Balantičeve pesmi so svojska esenca časa med obema vojnama; poleg svoje idilike so izraz težkih gmotnih razmer, v katerih so živeli in ustvarjali rodovi med prvo in drugo tragedijo našega časa. Politična, gospodarska in kulturna nasprotja in neskladnosti v Jugoslaviji v tistem času so delovala posebno težko na mladino, ki je izgubljala zavest trdnosti in vero v smiselnost človekovega in narodovega življenja. Malomeščanstvo je bilo nedoraslo višjim kulturnim potrebam in zahtevam mladih. V dobi tridesetih let se je to stanje zaostriilo ob veliki gospodarski krizi in novi politični prevratnosti. V tistem času je bila literarna in umetnostna formacija mladih ustvarjalcev vezana še tesno z duhovnimi pridobitvami Moderne in vezanost se je raztegnila prav v leta revolucije. Kakorkoli so bili odvisni od Moderne tisti, ki so si v realizmu utirali pot družbenega protesta, kakor tudi oni, ki so jemali slovstvo kot čisto, obče-

človeško izrazilo. Pri Balantiču je mogoče videti mnoge prvine, ki segajo nazaj do Moderne in s katerimi se je pesnik prebijal skozi tisti zadnji, sinji čas pred zimo: poudarjanje duhovnosti in večnosti, visoka cena in vrednotenje čustev, in strasti, povzem intuicije in religioznosti, hrepenenje, ljubezen, spuščanje v prepade in višine človeške duše. Zdad vidimo: to so prvine, ki so bile v bučanju novega časa stare vsaj dvajset let, pomaknjene v preteklost in takorekoč abstraktne. Skoraj vsaka Balantičeva pesem vsebuje podobe in snovi o duši, ljubezni, strasti, in še bolj je skoraj vsaka religiozno nadahnjena. Najlepši verzi, v katerih govori pesnik o duši, niso tisti iz *Poti brez konca*, ki po mnogih trditvah niti niso izvorni, ampak tisti, v katerih govori pesnik o duši po kettejevsko in cankarjansko kot o čutno dojemljivi spiritualni realnosti, o substanci, ki je sorodna srcu, ljubezni, strasti. V sonetu *Minil je čas* pravi, da je metal blato v „srca izvir“; v Gonarskih sonetih je duša „hrepenenje v visočine“.

Mojstrsko in obenem mladostno sveže je povedano v VII. sonetu *Prvega venca*: „Naj pěstujem kot deklice glavó / Tvoj mir...“, to je, božji mir in mir duše. V moto razdelka *Imel sem deklico* je zapisal: „Spavaj duša, sanjaj mi srce, / zibljem te ko glavico neveste...“ In takoj nato v pesmi *Marjetica* poje o duši, kot o belem sijaju, ki bo z njim vse noči in dneve.

Druga značilna prvina Balantičevih pesmi, ki je prisotna v delih naših modernistov, je tista subtilna mladostnost, svežina, vseprevevajoča apoliničnost in muzikalčnost, hrepenenje in ljubezen. Ljubezen je sploh Balantičeva osnovna in najmočnejša tema. Iz nekakega modernistično romantičnega razpoloženja je nastala njegova prva – bela – ljubezenska poezija, ki je v nasprotju z erotično – rdečo – iz poznejšega ekspresionističnega razpoloženja. Tu so pesmi o deklici – marjetici, tista lepa *Pridi deklica* in druge. Tudi oba soneta *Za teboj* še nista ekspresionistično nabrekli. Ljubezensko občuten je sonet *Večer je rdeč*, ki pa ga začinja pesnik že z močnimi barvami: „Večer je rdeč in ustnice so rdeče, / oј deklica, in trte krvavé...“

V Sonetih o izseljencih – *Veliki greh* – poje Balantič zaneseno moderno: „Mladí smo, v nas se hrepenenje drama...“ Mladostnost Balantičeve poezije je sploh tisto, kar nas prvi hip pritegne in očara, v tem je enak Murnu, po svetlobi, ki prežarja vsak njegov verz, pa prekaša dostikrat Ketteja in skoraj vedno Kosovela. V *Jesenskem spevu* pravi: „Moj spev je lahak, kakor javorova semena, / čez polja rcsna, peščena / ga nosi oblak...“ Prvinska lahkovost, mladostnost in optimizem so ena stran njegove pesniške narave. Po drugi strani pa je pri njem, kot v stvaritvah modernistov, nenehno prisoten neki več ali manj poudarjen eksistenčni nemir. Na splošno je bil rod Moderne – z izjemo Zupančiča – brez tistega življenjskega optimizma, ki je lasten starejšim realistom in naturalistom. Slutnja smrti in neborbenost ob njeni prisotnosti je značilna za pesem, ki je daleč od nove, socialne, revolucijske in okupacijske poezije.

Balantič je v mnogem cankarjansko razbolel in njegova poetična razbolelost je zvezana s telesno razbolelostjo – lotevala se ga je tuberkuloza – tudi v tem vrstnik Moderne; študij in napor v Ljubljani sta ga živčno spodjedala, grozeči čas mu je narezal nove rane. Moto razdelka *Daj me k ustom* ima značilen verz: „Srce nemir je razdejal.“ Javlja se obup, nevera in obtožba, ki je namerjena v absolutno. Pesem postane težka in žalostna. „Moj spev je ves tih...“ poje nato v *Jesenskem spevu*; lep in pomemben je prvi stih v pesmi *Sin*: „Kakšna je žalost se razbohčila v meni, / na vse so plati razletele se sanje...“ Kadar mislim na Balantiča, se skoraj vedno spomnim tudi Kosovela – morda zaradi njune mladostne poetične vitalnosti, morda zaradi globine njenih besed, podob in doživetja groze. Lahko rečemo, da sta Balantič in Kosovel med najvidnejšimi poeti, ki nam jih je dala in vzela moderna doba med obema vojnama.

Misel o minljivosti, ki je Balantičeva vodilna misel v zad-



nji dobi njegovega dve ali tri leta trajajočega ustvarjanja, ni rezultat prvih vojnih in revolucijskih časov, ampak izrazita refleksija dobe, ki smo jo živeli sredi tridesetih in štiridesetih let. Regresivna je tudi Balantičeva kadencična poezija in njegov senzualistični zanos.

Še na eno prvino Moderne se ozrem v tem pregledu nekaterih skupnosti Balantiča z mladimi ustvarjalci prve četrtine stoletja. Balantič ima mladostno hrepenenjsko razmerje do lepote; po njej išče poti k Bogu. Lepota mu je tisto absolutno, božansko, apolitično, ki ga piše z veliko začetnico. V sonetu Lepoti pravi: „Kako me mučiš, o Lepota strašna!“ V Drugem vencu (VI. sonet) je zapisal: „... do blaznosti, Lepota, te bom pil, / v prešernem plesu

z mano se zavrti, / ob tvojih nogah čelo bom razbil! / Ti vredna si, da moja kri ti streže...“

OB BALANTIČEVEM neizčrpnem vretju čistih pesniških podob še vedno strmino – trideset let po tisti tragični smrti so njegove pesmi sveže, občuteno sporočilo mladostne duše, polne božanskega ognja. To je mistika čutne duhovnosti: „Kot cvet razgrnil predte sem molčanje, / moj strah pred Tvojim plaščem je minil...“ Balantičeva poezija je hvalnica zemlji, Lepoti in Njemu, ki je gospodar duše in živali, a tu sem ga skušal razumeti kot poslednji, v nebo kipeči poganjek na drevesu Moderne in na drevesu slovenskega ekspresionizma.

FRANCE PAPEŽ

## OB BALANTIČEVEM KRESU

besede na spominskem večeru ob 30-letnici pesnikove smrti v slovenski šoli Franceta Balantiča  
v San Justu pri Buenos Airesu, 17. novembra 1973

GLEĐANO s človeškimi očmi in tehtano z razumom zemljana, srečujemo toliko nerazumljivih, skoraj nemogočih stvari v življenju. Vendar v božjih računih najde vse svojo logičnost in svoj smisel.

Ali si je preprosta kmečka žena mogla, četudi v duhu in sama pri sebi, kdaj predstavljati, da bi njen sin bil pesnik, velik pesnik, katerega pesem bi bila postavljena v vrhove pesniške umetnosti?

Pa vendar je Bog v svojih računih Balantičevi materi dal dočakati to veliko uro, ko je njen sin, kri njene krvi, bil ožarjen s slavo velikega pesnika.

Le malokateri materi je odločeno, da bi mogla o svojem otroku, ki je bil odbran kot plemenito seme in prištet med izbrane, sanjati, da se jim narod klanja in jim z lorjevimi venci krasi glavo.

Bog, najvišji umetnik, je sivolasi Balantičevi materi, danes osemdesetletnici, dovolil dočakati, da je mogla iz svojega doma v Kamniku spregovoriti o svojem sinu Francetu, se pokloniti njegovemu pesniškemu duhu in ga takorekoč nam Slovencem v širokem svetu pokloniti kot svoj najdragocenejši dar v varstvo in ohranitev.

Ali se je tista večtisočglava množica brezdomcev, ki se je ponižana valila pred 28 leti čez Ljubelj v tujino, zavedala, da je nosila s seboj velik pesniški zaklad Franceta Balantiča, da ga reši pred duhovno smrtjo v lastni domovini, ki je padla v temine nesvobode?

Pa vendar: nesli smo ga s seboj kakor skrben pastir svojo piščalko, svoje bogastvo, da smo ga pod svobodnim soncem znova natisnili v knjigi in poslali v življenje.

Če nocoj ob 30-letnici Balantičeve smrti skušamo presoditi te primere, jih gledamo že v drugačni luči, v jasnejši podobi.

Bog nam ga je Slovencem poklonil, da je naš glasnik in naš kažipot, naša zvezda na oboku neba med tujimi zvezdami.

BALANTIČ je bil pesnik izredne, skoraj čudne poti. Nastopil je že v samem začetku kot klen pesnik. V dveh, niti ne v polnih treh letih je dozorel v zrelega poeta. Prav tako je bil mlad, komaj dvaindvajsetleten pahljen v ognjeni kres, v katerem je končal 24. novembra 1943.

Njegov konec v ognju. Drugače ne bi bilo mogoče. Od svojih pesniških početkov je bil videc lastne poti in prerok svojega konca v ognju.

Nemogoče je izraziti z vsakdanjo besedo to, kar polni Balantičeve verze. Lepoto je treba občutiti, ji na stežaj odpreti vrata srca in jo sprejeti s pobožno spoštljivostjo. Samo velikemu pesniku je dano položiti v besede žar, ki te objame, prepoji in ogreje. Tak pesnik je bil Balantič.

V od Boga prešteti dnevih je izpolnil tudi svojo pesniško poslanstvo: storil je vse, kar mu je bilo ukazano storiti. Zahvalil se je Stvarniku za lepe dneve in vdano čakal na božjo poslanko, da ga popelje k Njemu, tja onstran dimov in ognja.

V pepel je razpadla vojaška postojanka, v kateri se je boril Balantič kot slovenski vojak. V pepel se je sesulo njegovo telo z drugimi vred, in tako se je izpolnila njegova napoved o lastnem koncu:

Saj ne bo sestrice,  
da bi v ruti nesla jih na žale,  
ne bo materinih ustnic, da zgonale  
bi kot sol domače me solnice.

Vedeli smo, da mu doma ne bodo ovenčali glave s pesniško krono, kajti preveč je pel o veliki in očiščujoči ljubezni, dobroti, odpuščanju, o Bogu in večni lepoti. Zato smo vzeli culo z njegovimi verzii v tuji svet, da zaživijo in se ohranijo za prihodnje dni.

BALANTIČ je naš pesnik. Naš pesnik, ker ga nismo ubijali; nasprotno: dali smo mu zaslužno oceno, v domovini zdaj ponižanemu in v molk obsojenemu ponudili streho in ga gostoljubno sprejeli. Slovenci na tujem smo rešili dragocenost njegove duhovne plodnosti in jo prenašamo na mlajši rod, da jo ohrani v zakladnicah med izbranimi, ter jo nekoč vrne Sloveniji, ker je njena last. Takrat, ko bo Slovenija spet mati vsem Slovencem!

Kako neki opravičujejo v Sloveniji po tridesetih letih njegove smrti molk, ko še vedno ni vreden, da bi znova izdali njegove pesmi, čeprav mu je Bog določil peti in svetu oznanjati neminljivost božje lepote. Njegovi prsti, usta, oči – vse je pepel in prst. Ali se tamkajšnji kulturniki še vedno bojijo, da bi njegova duhovna navzočnost boleče trkala na vest tistih, ki so ga vrgli v temine, in vzplamtela v zmagoslavje pri ljubiteljih svobode in lepote? Hudo je živeti v strahu pred telesnimi bolečinami, v blaznost pa žene strah pred duhom, ki ti sledi in mu ne ubežiš.

V Balantiču gledamo enega tolikih simbolov čistega slovenstva: njegova pesem poje o slovenski zemlji, o ljubezni do nje, o domačijah, žariščih naših družin. V njem najdemo simbol vojaka za svobodo: z orožjem se je bil zanjo, veroval je vanjo kot človek in kot poet, čigar beseda ne umrje. V njej je tudi naše upanje, kajti Lepota je večna.

Slovenija v svetu, kateri s ponosom in z vsem srcem pripadamo, je celoten, živ organizem, ki gori in plamti na vseh kontinentih. To smo vsi, ki živo čutimo, da naše korenine segajo prav v osrčje Slovenije na oni strani morja, Slovenije, ki hoče samostojno in v svobodi živeti. V to veliko Slovenijo v svetu spada tudi ves naš mladi rod, ki sicer raste iz svobodnih zemelj, a se v njegovih žilah pretaka slovenska kri in mu žari v srcu slovenska zavest.

Tu so tudi naši duhovni stebri s pesnikom Balantičem, ki so kakor kvas, ki nas žene, da rastemo, ustvarjamo, se dvigamo k Luči, v svet Duha, ki je danes kažipot nam in naj bi bil tudi rodovom bodočih vekov. Duh preživi čase in ljudi in oblikuje obraz zgodovini.

Pri mizi izbranih je med sodrugi odkazano mesto tudi BALANTIČU. Slovenija v svetu se bogati in teši z lepoto njegove besede.

Vi mladi, ki ste že šli skozi učilnice Balantičeve šole, pa vi najmlajši, ki si v njih še napajate srca ob slovenski besedi in pesmi, ste tudi delež slovenske skupnosti v svetu. Njej boste dodali tudi svoj delež, ko boste dorasli. Z veseljem se spominjajte teh preprostih učilnic, v katerih je odmevala materina beseda. Še bolj pa bodite ponosni nanj, ki je ves čas v duhu spremljal vaše delo, vašo rast, vaš napredek. Bodite prepričani, da je velik duh, da je velik pesnik, in nikoli ne pozabite, da mu je bilo ime: FRANCE BALANTIČ.

JOŽE KRIVEC



# iz tistih časov o balantiču

„Očitno proti osvobodilnemu boju in gibanju so napisani prispevek (v Zbornik Zimske pomoči 1944. — Op. Glasa SKA) Vinka Beličiča, šarabonova pesem Mrtvemu pesniku Balantiču in proza Aleksandra (prav: Nikolaja — Op. Glasa SKA) Jeločnika, najizrazitejše protifrontovska in protipar-tizanska.

(Viktor Smolej, Slovstvo v letih vojne. Zgodovina slovenskega slovstva. Slovenska Matica. Ljubljana 1971. V zaglavju: Ljubljana zunaj boja. Stran 340.)

## mitja šarabon, mrtvemu pesniku

Bil si pogubnim plamenom ognjišče,  
vrela v poslednjem je valu ti kri,  
rasel požar je kot vihra, ki išče  
bôre ponosne in k tlom jih krivi.

Roki sta tvoji se k zemlji privili,  
zadnjič iskali sta v njej pomoči,  
prsti in prst so se v eno združili;  
vetri so plakali himno noči.

Smrt se je v smehu pohôtnem smejala:

„Glej, fant, kako se mi kosa iskri,  
le se izmuči, da bom darovala  
mrtvemu svoje koščene slasti!“

Zvézali so te bleščéči trakovi,  
nisi več vedel, da molk te drži,  
sam si ostal med žarenja valovi;  
smrt že ob drugih pogreb govori.

Sédale k tebi so trave ožgane,  
listi iskali so tvoje dlani,  
padale so od gorenja pijane  
ptice krvave na črne kosti.

Ognji so glodali v strti lobanji  
in so izgledali dvoje oči,  
votlo strmita široki kotanji,  
zublji izpili očem so moči.

Raže uvele v pepel so razpale,  
sence hitele so v temne poti,  
smreke in jelke so v grozo zaspale,  
potok je čutil, da strah ga tišči.

Pesmi pa tvoje so k Bogu bežale:  
„Ti, o Gospod, na svoj plašč nas pripni,  
daj, da bi vedno pri tebi ostale,  
ne med ljudi več, ne, ne med ljudi!“

ZBORNIK ZIMSKE POMOČI. Ljubljana 1944. Str. 218 in 219.

## nikolaj jeločnik, ognjena smrt franceta balantiča

ODLOMEK iz istoimenske črtice, natisnjene 1944 v Zborniku Zimske pomoči, (str 221-225)

In smrt jim je stala blizu. Prihajala je s počasnimi, neslišnimi koraki. Niso je videli; le v bežnih prestankih, ko so ropotali zapenjači na razbeljenih puškah, so jo slutili. Ni bila v sikajočih svinčenkah, ki so jih sipali nanje napadalci; bila je drugačna, strahotnejša, bolj divja.

Balant je bil morda edini, ki se te smrti ni bal. Šel ji je naproti z odprtimi rokami, da bi jo objel in poljubil kot deviško dekle, ki jo je srečal v rosnem jutru. Oči so mu sijale mirno in se nasmihale plamenom, kot se prijatelj nasmiha prijatelju, ki ga že davno pozna, kot brat s smehom objema brata po dolgi ločitvi. Saj je o tej smrti sanjal vso svojo bedno mladost, sam samcat v tihih trenutkih, ko mu je roka prebegavala čez bele liste in pisala besede o smrti, o ognjeni smrti...

Ognjena smrt!

Ta je bila, ki jo je mislil France, ta, ki so jo s srščimi očmi slutili fantje, ta, ki jo je Balant ljubil kot otroka.

Balant se je nagnil k Francetu in mu šepnil:

„Glej, France, moj ogenj!“

Kot otroku so mu sijale oči v čudni luči. Tako lep je bil, da je France strmел vanj kot v prikazen. Saj je slutil ogenj tudi on, slutili so ga vsi, a Balant je o ognju govoril. Pokazal je nanj kot na rešitev, ki so jo zaman čakali in niso več verjeli vanjo.

„Ogenj...“ je pomislil France in tiho verjel Balantu.

Balant pa kot da sanja. Z velikim pogledom se je opajal nad žarko lučjo, ki ga je osvetljevala. Krilil je z rokama, kot da jo hoče objeti, kot da se hoče potopiti vanjo; in čez obraz se mu je razlila blaženost.

Balant je blaznel. Smejal se je in šepetal sam sebi. Ogenj, njegov lepi ogenj...

Sopoten dim je silil v sobo. Streha nad njo je gorela in prasketala. Strep se je lomil in majal. Podoba je bila, da bo zdaj, zdaj zgrmel nanje, ki so čakali smrti z žarečimi očmi. Vrata so se vdajala požrešnemu plamenju, ki je objemalo prostor in se počasi kot kača vzpenjalo po stenah. Domačija je gorela kot grmada.

Zdaj se je Balant oklenil Franceta in ga potegnil od okna k sebi. Z roko je kazal v ogenj, ki je vdiral v sobo:

„Kako gori! To je pesem, pesem ognja...“

France se mu je iztrgal, se prislonil k steni in strmел. Tam je pel z ognjem Balant. In France je vedel, da je fant srečen, da ne živi več, kot živi on. Potem je pogledal pevca ognja naravnost v oči, dvignil cev in se nagnil globoko skoz okno...

Divje reglanje je udarilo od blizu.

„Bog!...“ je kriknil France in brez moči omahnil v plamen. Presekalo ga je čez prsi.

Strelji zunaj so se redčili, top je utihnil. Počasi so klekali tudi fantje. Začuden in skerač ponosni so gledali ogenj in mrtvega Franceta. Obrazi so jim bili svetli, oči so se držale na smeh.

Bliže in bliže so sikali plameni, bolj in bolj je silil dim v oči, v nosnice, v grlo, v pljuča.

Balant je stal sredi sobe. Z robcem si je zakrival obraz. Nova, čudna Lepota ga je prevzela. Goreti, to so bile sanje, ki jih je bil do tiste ure samo sanjal, zdaj pa so se sprevergle v resnico. Sam sebe je videl, kako gori; slišal se je, jasno in razločno:

DOČAKAL ZADNJI SEM NALIV SVETLOBE...  
ZDAJ PRIDI, SMRT, ODVRGEL SEM OROŽJE...

Poslednjič je pel Balant. Pel je ognju, svojemu navdihu, najlepšo hvalnico: s svojim živim, mladim telesom jo je pel. In zazdelo se mu je, da se je dvigal visoko nad svetlo Mehka toplota ga je objela in ga kot na perutih nosila višje in višje v še večjo svetlobo. Živel je z materjo, z zemljo, z dekletom, z gozdovi, s hribi tam v neslutnih



daljah za Krimom in še dlje. Tam se smeje sonce po zasneženih stenah in blesketajoči se kristali se odbijajo na visokem nebu.

Balant je bil Feniks, čudežen ptič. Od zemlje se je odtrgal in se ovil v plamen. Hotel je biti čist, prenovljen. Bogu samemu blizu. Balant človek je gorel. Iz ognja je stopal PESNIK.

## v domovini pišejo danes o balantiču

OB TRIDESETLETNICI BALANTIČEVE SMRTI objavljamo literarno-zgodovinsko študijo o pesniku, ki jo je v 7. knjigi Zgodovine slovenskega slovstva. Slovstvo v letih vojne 1941-1945 (izdala in založila Slovenska Matica. Ljubljana 1971) na straneh 348 do 355 napisal VIKTOR SMOLEJ, avtor knjige. Razprava v mnogočem odkriva nove zaznave o Balantičevi poeziji, ki jih še nismo poznali. Objavljamo jo v točnem ponatisu brez pripomb v dokument tega, kaj po 30 letih tudi v domovini pišejo o pesniku, ki je zgorel kot domobranec in so prav zato do nedavna o njem doma zakleto molžali. GLAS, ki si je vzdal nalogo informirati slovensko zdamsko in zamejsko javnost o vsem, kar zadene slovensko kulturno poslanstvo v svetu in doma, bo v naslednjih številkah objavil še druge zapise in razpravljajca, ki so jih napisali o Balantiču v matični Sloveniji. Primerno se nam to zdi, ker so znanstveni in kulturno-zgodovinski tisk iz Slovenije dostopni samo redkim zdomcem, naš list pa zajame slovenske kulturne ustvarjalce po vseh kontinentih. Pa tudi zato bomo objavili te spise, da potrdimo svojo vero v človekovo svobodo, odlika, zaradi katere smo se zdamski kulturni delavci 1945 umaknili iz domovine pred zavlado nesvobode: ne bojimo se publicirati vrednih spisov, ki so jih napisali doma, četudi se v vsem ne moremo strinjati z njimi. Naj založbe in pisci v matični Sloveniji izkažejo enakšno spoštovanje ustvarjalčeve svobode! Z objavo Smolejevega eseja o Balantiču nudimo slovstvenim in kulturnim zdomcinarjem v zamejstvu in zdomstvu možnost, da k objavljenemu gradivu napišejo svoje kritične doneske, popravke in odkrijejo še mnoga nepoznana dejstva in pričevanja, ki bi zmogla bolj in globlje osvetliti Balantičevo življenjsko in pesniško pot, pa tudi zgodovinsko zanesljivo razjasniti tragično noč pred 30 leti v Grahovem pri Cerknici. Vse, kar bo urednik Glasa novega in vrednega prejel o Balantiču, bo sproti objavljeno v listu. — GLAS SKA.

FRANCE BALANTIČ (1921-1943) je bil doma iz Kamnika. Oče je bil mizar v tovarni stolov v Duplici pri Kamniku. Živel so, starši, dve sestri in on na robu mesta, tako da se Francetova mladost ni vezala na mestno okolje, ampak na kmetško soseščino, na polja in gozd, na reko Bistrico, na ravnino pod Kamniškimi planinami, ki jih je gledal v ozadju. Tako je rasel v delavsko-kmečkem okolju, ob naravi in njenih tihih lepotah.

Zdoma se je vsak dan vozil v Ljubljano na gimnazijo, ki jo je dokončal aprila 1941. Dom mu je ostal pod Nemci; zato se je jeseni, ko se je vpisal na slavistiko, preselil v Ljubljano. Odtrgan od revnega doma, je bil v akademskih letih v celoti vezan na gmotno podporo klerikalnih družtev, potem pa je dobil streho in vso oskrbo v družini sošolca Francega Kremžarja, ki je bil med prvimi organiziranimi belogardisti. To je postalo za Balantiča odločilno.

Na univerzi se je vneto lotil študija in branja, zlasti poezije. Tudi sam je dalje pisal ter nadaljeval, kar je začel na srednji šoli. Dne 27. junija 1942 je bil odpeljan v Gonars, odkoder je bil izpuščen novembra. Ali je moral za izpustitev pristati na to, da bo služil v tako imenovanih vaških stražah, ni dokazano. Res pa je kmalu po Novem letu 1943 stopil v vojaško formacijo vaških straž. Ko so za Italijani prišli v Ljubljano Nemci, so tu organizirali domobranstvo. V vojaško formacijo pod vrhovnim nemškim poveljstvom je stopil tudi Balantič. Služil je v Ljubljani in na Notranjskem. Smrt ga je zatekla v Grahovem pri Cerknici, kjer je domobranski posadki poveljeval Balantičev prijatelj France Kremžar. Partizanska vojska je obkrožila postojanko. Ko se kljub trikratnemu pozivu ni hotela vdati, so jo partizani s topniškim obstreljevanjem in ognjem uničili. V ognju je zgorel tudi France Balantič.

Bil je tih, plah, mehke in vase zatopljen fant, ves čas bohlen, nagnjen k tuberkulozi. Zadnje šolsko leto 1940/41 je študij sploh pustil, ker je večino časa zaradi ponovnih pljučnih preživel doma. Stalna bolehnost je njegovo sprejemljivost in občutljivost še stopnjevala. Domača vzgoja in vplivi v dijaških in akademskih letih so ga oblikovali v krščanski religiozni smeri. Pridružil se je idejnemu krogu okoli Debeljakovega Doma in sveta. Služil je v vojaških enotah, organiziranih proti osvobodilnemu gibanju. Vendar o njegovih političnih miselnosti nimamo nobenih osebnih izjav in tudi v njegovi poeziji ni nobene politične izpovedi.

Ko je umrl, mu je manjkalo nekaj dni do dopolnjenih dvaindvajsetih let.

Balantič je začel pesniti na srednji šoli. V kamniškem okraju je delovalo katoliško dijaško početniško društvo Bistrica.

Tiho se ga je oprijel plamenček, za njim drugi, tretji, četrti. Vedno več jih je bilo. Balant jih ni videl. Čutil jih ni. Pogrezal se je v mrak in na dlaneh mu je ugašala tema.

Plamen pa je lizal, lizal. Vsa soba se je bleščala v žarni luči, ovita v dim, v težak sopot gorečih.

V almanahu, ki ga je izdalo 1940, je Balantič priobčil svoje prve tri pesmi, sonete, ki so bili šolska naloga iz slovenščine v sedmi gimnaziji. Napisani so bili torej pred poletjem 1940. Naslovna stran tega almanaha pod naslovom **Bistrica. Izpoved volje** je bila tiskana, sicer je bil zbornik razmnožen s šapirografom. Dr. Tine Debeljak je v Balantičevem zbranem delu tem trem pesmim dal naslov **Soneti o izseljencih**.

V gradivu za predvojno Mladiko je Jože Dolenc 1969 našel ciklus šestih sonetov in jih objavil v Književnem glasniku Mohorjeve družbe. Najverjetneje je ta ciklus pesmi poslal Balantič uredništvu Mladike 1940 ali 1941, vendar se tedanji urednik pesniškega dela Mladike Anton Vodnik za objavo ni odločil, mogoče pa je tudi objavo preprečilo dejstvo, da je list z aprilom 1941 prenehal izhajati. Po svoji motiviki se ti soneti vežejo neposredno na sonete o izseljencih. Avtor je ciklusu dal naslov **Na blaznih poteh**, vendar bi ga ustrezneje mogli nasloviti **Soneti o delavcih**.

Soneto obliko je dal Balantič tudi pesmim, ki so nastale po doživetjih na Veliki planini nad Kamnikom. Tu je bil septembra 1940 s prijateljem Francetom Kremžarjem in slikarjem Marijanom Tršarjem. To je **Sonetni venec**, ki je nastal oktobra ali novembra 1940 v Ljubljani. Dr. Tine Debeljak je nekaj sonetov iz tega Venca priobčil v Domu in svetu 1941 in 1943, vso pesnitev pa v celoti 1944 v bibliofilski izdaji Zimske pomoči. Tu je priobčil tudi uvodno študijo o pesniku, ki je bil tedaj že mrtev.

Objavljene in neobjavljene pesmi je Balantič zbral v rokopišni zbirki, ki ji je dal naslov **Muževna sem steblika**. Na Debeljakov nasvet je naslov spremenil v **Muževno stebliko**. V zbirki je bilo 40 pesmi, ki so nastale do konca februarja 1942. Debeljak je založbi Ljudske knjigarne priporočil izdajo Balantičeve zbirke. Vendar so pri založbi ob načelnem pristanku za izdajo izrazili pomisleke proti nekaterim drzno erotičnim pesmim in se izgovarjali tudi na okupatorjevo cenzuro. Tako je pri omenjeni založbi izšla najprej šaljivega zbirka Srečavanja s smrtjo, izid Balantičeve zbirke pa je zaradi odlaganja založnice prehitela pesnikova smrt.

Urednik Doma in sveta je začel, tudi iz Muževne steblike, priobčevati Balantičeve pesmi v reviji 1941 in nadaljeval z objavljanjem 1942 in 1943. V celoti je tu bilo priobčenih 20 pesmi. To priobčevanje v treh letnikih revije, informativni zapiski, ki jih je pisal za dnevnik Slovenec dr. Tine Debeljak o posameznih izšlih številkah Doma in sveta, in pozitivno registriranje Balantičevih pesmi v kulturni rubriki Jutra so z zelo ugodnimi sodbami opozorili na nastopajočega pesnika, ki je obljubljal izjemen pesniški razvoj.

Muževna steblika ni izšla ne 1942 ne 1943. Do izdaje Balantičevega zbranega dela je prišlo po Balantičevi smrti.



Ko se je Balantič vrnil iz internacije v Gonarsu, je konec decembra 1942 nastalo vsaj troje **Gonarških sonetov**, mogoče pa tudi še kaj drugih pesmi. Isti čas je po zasnutku Sonetnega venca sonetnih venec, ki ga je prinesel iz Gonarsa, začel nastajati sonetni venec z osrednjo temo o smrti. Z ozirom na sonetni venec, ki je nastal 1940 o doživetjih na Veliki planini, imenujemo ta sonetni venec **Drugi venec**.

Po Balantičevi smrti je dr. Tine Debeljak na pesnikovem ljubljanskem stanovanju zbral in pobral vse, kar je pesnik imel kakor koli zapisano ali zaznamovano. To gradivo je obsegalo izvirmike, prepise pesmi, variante in zasnutke, zapiske posameznih rek, podob in stihov, misli itn.

Dr. Tine Debeljak je 1944 izdal dvoje knjig, ki predstavljata celotno Balantičevo pesniško delo, kolikor je bilo znano oziroma se je do njegove smrti ohranilo. To zbrano delo je izdal v knjižici **V ognju groze plapolam**. Zbirko je pospremil s svojim uvodom in opombami. Naslov knjižici je priredil po stihu iz pesmi Žvenket črepinj, ki se tam glasi:

**V žoltem snopju groze plapolam.**

Urednik Balantičevega zbranega dela je v naslovu, v spremni besedi in v opombah skušal prikazati Balantiča kot žrtev osvobodilnega gibanja in boja, ne da bi bil razlikoval Balantiča pesnika in Balantiča domobranca.

Posebej je kot bibliofilska izdaja izšel 1944 (prvi) **Sonetni venec**, ki je nastal leta 1940. Urednik dr. Tine Debeljak je tu priobčil literarno študijo o pesnitvi, ki je tudi vključena v posmrtno zbirko **V ognju groze plapolam**.

Da bi bil Balantič pisal pesmi, ko je bil domobranec, je mogoče, vendar ni dokazov. Njegovo zbrano delo vsebuje vse, kar je nastalo nekako v treh letih ustvarjanja, od 1940 do 1942, mogoče do januarja 1943. Vse pesmi so iz časa pred Balantičevo službo v okviru vaških straž oziroma domobranstva. V Grahovem je menda izročil v hrambo svoje rokopise nekemu dekletu, ki pa je vse, kar ji je izročil, iz strahu zažgala. Tako iz časa od januarja do novembra 1943 nista ohranjena nobena Balantičeva pesem in noben zasnutek.

O Balantičevi smrti je vredno podčrtati nekaj dejstev. Postojanko v Grahovem je vodil Balantičev sošolec France Kremžar, ki je veljal v domobranski krogi in v vodstvu za samovoljnega in samoljubnega, v neki meri nediscipliniranega poveljnika. Ko se je obkoljena postojanka v Grahovem obrnila na posadko v Cerknici za pomoč, tamkajšnje poveljstvo Kremžarju ni hotelo poslati pomoči, čeprav bi bilo lahko.

Oblegovavci pod vodstvom Staneta Semiča-Dakija so mogoče vedeli, da je v obkoljeni postojanki tudi pesnik Balantič. Trikrat so pozvali postojanko, naj se vda, a zaman. Kajuh, ki je bral Balantičeve pesmi v Domu in svetu in vedel, da je bil v Gonarsu in da je šel potem k vaškim stražam in domobrancem, je po uničenju postojanke dejal članom divizijskega štaba: „Pa bi ga bili vendarle pregovorili, da bi se bil predal.“ Bilo je prepozno.

Domobrankska propaganda in urednik Balantičevega zbranega dela sta si prizadevala, da bi iz Balantiča napravila domobranskega pesnika. Vendar Balantičeva lirika nima nobenega stika z vojaško in politično-idejno vsebino domobranstva. Dr. Debeljak je v posmrtnih člankih in študijah pisal o Balantiču, da je bil „junaški vojščak“, ki je padel „na polju slave“, da je bil „junak domovinske ljubezni“, ki je „kot književnik in pesnik čutil, da nastopa proti revoluciji, ki so jo napravili pesniki in književniki“.

Opirajoč se na pesnikove figure ognja, pepela in smrti, kar je po Balantičevi smrti razglašal za vsebinsko Balantičeve poezije, je zapisal, da je Balantičeva poezija dobila svojo prvo razsežnost in odmevnost šele s pesnikovo ognjeno smrtjo: „S to smrtjo so vse njegove pesmi dobile polno resonanco, ki je prej niso imele, ali pa so se nam dozdevale več ali manj dekadentno, bolešno ljubimkanje s trohnenjem strasti, s smrtjo, da, z gorečo smrtjo v sebi, ki jo je nosil vse življenje v očeh in v srcu kot svojo najresničnejšo resničnost.“ (V ognju groze plapolam, XXIV-XXV.)

Podobe ognja, pepela in smrti je pri Balantiču kot religioznem človeku in pesniku razumeti drugače. Da jih srečujemo tako pogosto v njegovi poeziji, nima politične, temveč svetovnonazorske in življenjske utemeljenosti. Ljubezen in smrt sta življenjski prvini. Prav z vprašanjem smrti je najgloblje povezano pojmovanje vrednosti in smisla človekovega bivanja. Uničevalna vojna, pa tudi pesnikova grozeča bolezen sta pesnika gotovo neusmiljeno soočali s tem vprašanjem. Z navedenimi prispodobami je pesnik želel povedati v smislu

svojega krščanskega svetovnega nazora, da hoče duhovno izgorevati in dogorevati kot pesnik v božji službi. Gre za pesniške podobe in ne za vsebino Balantičeve poezije. Vsebinska njegove poezije je „hrepenenje po Bogu, ljubezen do zemlje, domovine, naroda“, kakor je sam zapisal v svoj gonarški dnevnik.

Domobrankska javnost si je lastila Balantiča kot simbol protikomunističnega boja, kar je dr. Tine Debeljak s svojo izkrivljeno razlago in napačnim podčrtovanjem Balantičevega domobranstva še podprl na škodo resnične vrednosti in razsežnosti Balantičeve poezije, za dolgo odrinjene in neupoštovane v naši kritiki, esejistiki, slovstveni zgodovini in v izborih slovenske lirike.

Prvi je obširno, z zelo pozitivnim vrednotenjem vključil Balantiča v slovensko literaturo Anton Slodnjak leta 1968 v svojem Slovenskem slovstvu. Velika antologija slovenske lirike Živi Orfej je 1970 v slovensko poezijo uvrstila tudi Balantiča.

**Sonetni o izseljencih** kažejo Balantiča na začetku njegove poti. Prvi sonet je še močno po modi, v duhu zahtev in pričakovanju onodobne programske socialne poezije. V drugem sonetu Zaman pa se Balantič že razkriva kot pesnik izrazito samosvojih, izvirmih podob, ki dajejo obrabljenu socialnemu motivu novo barvo. Isto velja za tretji sonet.

Ciklus **Na blaznih poteh** podaja socialno tematiko v sličicah iz delavskega življenja: v sličicah domače družine, ki jo je čas zaznamoval za berače, odpuščenega delavca, čigar otroci čakajo doma na očetov kruh, delavske ljubezenske dvojice, otrok v družini brez denarja ipd. Ciklus je primer pesnikovega iskanja iz stare v novo, izvorno dikičo.

Balantič je pustil objektivni, zunaj sebe obstoječi svet, ki se mu je nakazoval s svojo družbeno problematiko v sonetih o izseljencih in delavcih. Medtem ko so njegovi vrstniki vedno ostreje doživljali v temeljih razmajani svet in puščali v nemar osebne bolečine in osebna vprašanja, se je Balantič obrnil vase. Znanivke nove smeri so njegove razpoloženske pesmi, še ne posebno izvirne, a osebno doživete (**Prihod pomladi, Tovariška pesem, Jesenski ognji, Predpomladanska slutnja**). Tem pesmim, združenim v razdelek **Žarki**, sledijo ljubezenske pesmi v razdelkih **Imel sem deklico. Daj me k ustom in Obraz v dlani**. Prvi govori z ganljivo odkritostjo in plemenitostjo o prvih ljubezenskih slutnjah in sanjah, ki prehajajo v težnjo po duhovni in telesni dopolnitvi v ljubezni. Izpoved stopnjuje od ljubekega pogovora z marjetico, ki ga spominja beline, to je breztelesnosti prvih ljubezenskih doživetij (**Marjetica**), do nežnega hrepenenja po dekliški toplini (**Tvoja berač**) in do grenke žeje mlade krvi (**Na razpotju**). Kakor da je prepoln duhovne zlahtnosti, pa se tudi zdaj ne more upreti življenjski uganki – tudi ljubezen zasenčuje misel o minljivosti (**Slovo, Za teboj**).

Vrh Balantičeve erotične poezije predstavljajo pesmi, uvrščene v razdelek **Daj me k ustom**. Zdaj že govori z novimi simboli, ki izpovedujejo rastočo ljubezensko strast (rdeči večer, rdeče ustnice, podoba tvoja rdeče je prozorna, v večeru rdečem slutim belo vas, kjer bom otrok in ti boš dom in mati ipd.).

V pesmi **V vročici** kliče Boga na pomoč, češ:

**Zasuj prepade, vse brez dna kotanje,  
ki vanje padam na brezkonni poti.  
Pogasi ogenj v mojih belih dvorih.**

Ljubezen ni več zgolj dvorjenje, ljubezen je vedno težji sad, naraščajoč vihar in boj (**Dobrotni pramen, Oblaki nad glavco, Predanost, Ples želja**). Zdaj mu dekle govori:

**Moje vino vase vse pretoči,  
oropaj me, zadaj mi težke rane,  
vse vzemi, prav nič naj mi ne ostane.**

Pesnik se razkriva vedno neposredneje, vedno osebneje (**Sacrum delirium, Zublji nad prepodom, Dno**). S čutnostjo doživljana ljubezen najde vedno nove prispodobne iz čutnega sveta:

**Zaprezi, ljubica, razkošja vrance,  
naj tvoja kri me vrže med pijance...  
nocoj naj nama vroča strast postelje...  
zublje ust imava v bežni lasti...  
svoje telo si otrla z oljem strasti...**

Domala vsak verz pomeni novo prispodobo.

Ta neugnana, viharna ustvarjalnost je še očitnejša, ko se pesnikovo čustvovanje prevesi v spoznanje o minljivosti ljubezenskega doživljanja:



še me skeli razburkane noči pepel...  
naročje moje bo kot zapuščeni panj –  
satjé bežečih dni požro naj gladni črvi...  
ta noč je kot kadeče se nozdrvi  
pred gladnimi zvermi bežečih konj...

Pesnik se želi truden uleči „v krvi usehlo strugo“ (Odpoved). V treh Blaznih hvalnicah sliši iz votle praznote strasti „molitve bele veslanje“. Želi si samostanske samote, da bi tam odložil svoj „vrč brez dna“. Ko se zaveda, da tudi iz smrti raste življenje, priznava v Agoniji ljubezni njeno moč.

Sledi razdelek **Obraz** v dlani. Strast ga je pripeljala na dno, lok ljubezenskega doživljanja se je spustil na rob prepada: pesnik zdaj blodi „po semnjih življenja“, deklici, ki mu je bila „samo hip omamen“, izpoveduje, da je „smrti pijan“, da je „za pot smrti geden potepuh“. Tako izzvani polnokrvna in vroča Balantičeva erotična pesem v utrujenost in resignacijo. Nekatere pesmi tega razdelka spadajo v čas, ko je v Sonetnem vencu to duhovno depresijo obvladal.

**Sonetni venec** je nastal novembra in decembra 1940. Pesnik je ta prvi sonetni venec že vključil v svojo Muževno stebliko. Venec je pesnikov samogovor o smrti. Ob spoznanju o minljivosti ljubezenskega doživetja in ljubezenske strasti se postavlja misel na telesno smrt, ki je bolnemu pesniku trkala na zavest. Iz obupa in groze, ki ga obhaja ob misli nanjo, si trga

**trohneče vence z glave**

in išče rešitve iz stiske. Najde jo v stiku z domačim svetom in z naravo, začuti vrednost življenja samega po sebi in dobrotnost domače zemlje. Po njej se vrne k Bogu:

**Studencev močnih, čistih sem željan,  
rad bi napil se iz sončnega korita...**

Svet se mu sklene v vsej razsežnosti od zemlje do neba, od tal do Boga, sam je v tem svetu miren in dober:

**In spet sem vitki vrč za božjo kri,  
spet kopljem zemljo kot nekdanje čase,  
penižnih bosih nog se prst drži...**

Pesnik se spravi z mislijo na smrt:

**Nič več razpadanja se ne bojim,  
ko čutim, da v globinah že zorim...**

Pesnik priznava svet okoli sebe in nad seboj in vidi smisel svojega življenja v tem, da bo s svojo besedo v pomoč sočloveku:

**naj bom še dolgo bakla nema,  
ki potnikom samotnim v noč gori.**

Gonarški soneti so izraz neposredne resničnosti, neposredna izpoved. V prvem sonetu govori pesnik, ločen od domačih, o strahotni zapuščenosti in tako hudi lakoti, da

**za hlebček kruha dal bi kos srca...**

Ob umiranju tovarišev sanja o svobodi,

**saj nekje pač mora biti.**

V zadnjem sonetu pa obupuje nad seboj in nad usodo svojega naroda. Vzdí se mu, da bo tudi njega zatekla smrt bogve kje:

**jaz nekoč segnil bom bogve kje,  
preklet kot ves moj borni rod...**

V Gonarsu je nastal tudi načrt **Sonetnega venca sonetnih vencev**. To bi bila skladba, ki bi jo sestavljalo 15 sonetnih vencev. V celoti bi skladba štela 240 sonetov, ki bi jih vezali končni in začetni verzi, magistrale vsakega sonetnega venca in končni magistrali vseh vencev. V tem mogočem vencu sonetnih vencev je hotel podati svoje doživljanje in pojmovanje umetnosti, življenja, ljubezni, smrti in Boga.

Sonetni venec sonetnih vencev je začel Balantič uresničevati po vrnitvi iz Gonarsa s tem, da je začel pesniti sonetni venec z glavno idejo smrti. Imenujemo ga **Drugi venec**. Pesnitev je nedokončana. Manjkajo soneti 11.-14., a neizdelani in zato včasih težko razumljivi so tudi nekateri posamezni verzi in soneti. Tu je Balantičeva religiozna pesem dosegla svoj mistični vrh. Drugi venec v neki meri ponavlja bistvene sestavine Balantičevih pesmi. Marsikaj v tem Vencu ponavlja misli in podobe iz Prvega venca in drugih pesmi, ima pa marsikje čistejšo in jasnejšo obliko in besedo.

Odprto ostaja vprašanje, kako bi pesniku uspelo umetniško obvladati zamišljeno, umetniško izredno zahtevno delo v celoti.

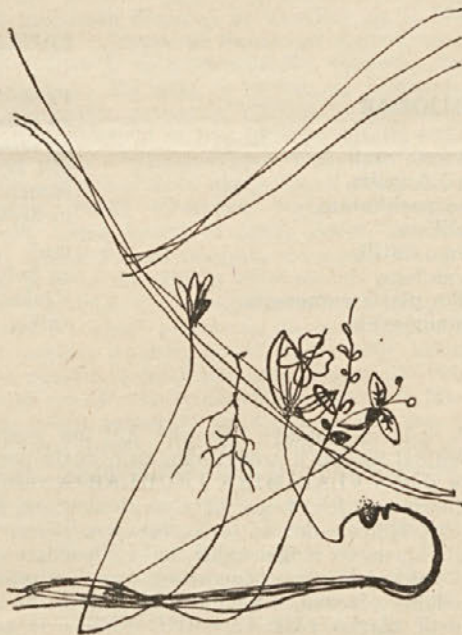
Pesmi, ki so v zbirki **V ognju groze** plapolam razporejene za **Drugim vencem** v razdelkih **Žalostni rog** in **Zadnji naliiv svetlobe**, delajo v precejšnji meri vtis ne popolnoma dodelanih zapiskov in osnutkov. Med njimi izstopajo po svoji izdelanosti **Sin, Domov, Materi, Umiram** in zlasti **Zasuta usta**. Razdelka vsebujeta miselne in čustvene utrinke o materi, o rodu, o umiranju in smrti, redkeje o pesniku samem. Delno sicer nedodelana, pričata ciklusa o izredno plodovitem, neugnanem ustvarjajcu z izrednim darom in hotenjem.

## france balantič, zasuta usta

**nekje pokopališče je na hribu,  
brez križev, rož, grobovi sami  
in prek razpadlega zidu rumena trta,  
ki išče luč z ugaslimi rokami.**

**ležim v globini tiho, tiho,  
v dolini mrzel je večer in pust.  
pri meni noč je in mi sveti.  
joj, lep je molk s prstjo zasutih ust!**

**VSE JE BELO ZDAJ,  
BELI PRSTI, BEL OBRAZ,  
BEL NESKONČEN KRAJ,  
BEL JE MRTVI, MRTVI ČAS**



BARA REMEC: ZASUTA USTA

perorisba za knjigo France Balantič, ki je leta 1956 izšla pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu



iz istoimenske pesniške zbirke, ki je letos izšla pri mohorjevi v celju

### BINKOŠTI

Duh Gospodov  
je napolnil  
vesolje  
in se zdaj bije  
z žalostjo,  
kadar je usihanje  
v aprilu  
in v kalnozelene  
vode,  
z jokom,  
kadar razdere  
tanko,  
toplo misel  
lastovk  
v gnezdu pod krovom,  
s silo brezupa,  
kadar črno  
ovesi med hribi  
nebo  
in vsak  
zlat  
vzhod  
v spomilih,  
s strahom  
brez soka  
in molka  
globin,  
z mračnosivo  
praznoto cest,  
ki ob mrtvih,  
slepih kanalih  
peljejo  
v nič,  
s pustimi kraji,  
kjer že davno  
več ne iščejo  
modre  
rože.

### MISIJONAR

Ko smo stali  
pred lesenim,  
živo poslikanim  
malikom,  
nismo čutili,  
da so lepe,  
težke plasti rumenega,  
temnorjavega

in lahnorožnatega na njem  
od drugod,

iz dežele,  
ki se odpira drugače  
kakor svet kolib,  
mračne gošče  
in pohojene  
trave.

Ko smo zrlu  
v pobliskavanje  
črnosivih  
teles,  
ki so se  
– po tlesku z dlanmi  
vila pred malikom,  
nismo zaznali,  
kako jim kretnje  
govorijo z nekom,  
ki se ga zarje  
ne dotaknejo,  
in kako  
se jim v lesku oči  
zrcali  
brezmejnost:  
temnorjava,  
lahnorožnata,  
zlata.

Danes  
jo čuvamo kakor dragulj:  
le od kalnih,  
nečistih tujkov  
jo varno  
sproščujemo,  
da bi bila  
vse bolj prosojna  
in bi iz nje  
mogel kdaj  
zasijati  
Kristus.

### LJUBLJANA

Preden  
so poiskali mene,  
so iz tal  
pili igrivost  
rumenih metuljev  
in žrebcev,  
moč  
za belozelene snegove  
z lakoto  
volka,

izročilo za nedelje  
s harmoniko,  
lectovim srcem  
in temnim  
nageljnom,  
tiho  
pesem  
za žalostne  
dni.

V meni  
pa ne najdejo  
globin,  
ne najdejo mi  
srcá,  
starodavnega,  
ki je svojo besedo  
nekoč črtalo v kamen,  
v vlažnordeči les  
domovja na vodi,  
ulivalo v hrapavo  
bronovino,  
v molkih  
težko  
nosilo v sebi,

dokler ni spregovorilo  
kot studenec  
sredi jutra  
o Vrbi, srečnem, dragem domu,  
o vsepozabi  
neporočene,  
kadar se ji  
v očeh otroka  
prijazno odpira nebo,  
o želji po nevesti,  
ko ajda počrni,  
gora pordeči,  
ko se polhu v bukvah  
dlaka nagostí,

in o dnevu,  
ko pade vsakdo  
kot list na tla,  
ko je v zraku mir,  
kakor da vse stoji,  
ko je daleč  
pot do Boga.

Ne najdejo mi  
srcá,  
ne najdejo mi  
krvi  
za belozelene  
volčje  
snegove.

V sodobni poplavi ničevske knjižne plaže v matični Sloveniji predstavlja najnovejša pesniška zbirka VLADIMIRA TRUHLARJA resničen aleluja vstajenjskega jutra na slovenskem Parnasu. Nihče, kdor bo te Truhlarjeve pesmi meditiral, ne bo mogel tajiti, kako jih dviga visoki val najvišje poetične zmogljivosti, v misli, v podobi, v izrazu, v notranji in zunanji oblikovnosti. Zbirka LUČ IZ ČRNE PRSTI je zares slovenska knjiga leta.

Namesto običajne spremne besede, je pesnik sam svoje pesmi pospremil v luč in dan s krajšim zapisom ob koncu zbirke, ki ga v celoti ponatiskujemo. Pravi Vladimir Truhlar:

Zbirka „Luč iz črne prsti“ je nastala spomladi 1970. Vsebuje izjave krajev, rastlin, živali, ljudi v sedanosti ali v neki prihodnosti, ki je ne bi podrobneje določal.

Navdih se je navezoval na teološki razmislek ob pisanju knjige o raznih oblikah današnje družbene in še posebej cerkvene kritike in kontestacije. Knjiga je pri celjski Mohorjevi družbi izšla z naslovom „Katolicizem v poglobitvenem procesu“ in bo bravcu, če jo pozna, v marsičem olajšala umevanje pesmi. Saj jim je za ozadje tematika, s katero se je, čeprav na čisto drugačen način kakor v pesmih, srečaval že v knjigi: z bivanjsko enoto „človek-priroda“; z novim razmerjem med Cerkvijo in svetom; z mestom, ki ga ima v krščanstvu – celó v njegovem eshatološkem dopolnjenju – zemlja (odtod – iz pesmi „Advent“ – naslov zbirke); z delom Kristusa in Duha v snovnem veselju; in vendar hkrati s preprosto čistino desakralizacije („Nebo“); z izkoreninje-



nostjo, v katero more voditi industrializacija; z novim življenjem adventa, božiča, velike noči, binkošti, telovega; z novimi cerkvenimi situacijami laika, misijonarja, duhovnika, škofa, kardinala, papeža; z nekaterimi novimi oblikami krščanske eksistence: s kritikom v Cerkvi, s kristjanom revolucionarjem, s podtalno Cerkvijo.

Pesem ima vso pravico, to razgibanost izrekat v duhu kontestacije-pričevavke. Poleg tega ji pa vedno še ostaja svoboda estetske vizije.

Na pomislek, da teologija in angažiranost kalita čistost lirike, odgovorjam s Francetom Papežem: „Tudi najbolj čista lirika zajema snov v realnem življenju, kjer se prepletajo tradicije, spoznanja in nazori... Poezija se je v vseh časih družila tudi s filozofijo in teologijo ter z njuno pomočjo ustvarjala doživetju vsebinsko polnost in neki poseben nadih. Ne, ker bi filozofija in teologija mogli bogatiti poezijo s svojim zakladom tehničnega znanja, ampak ker se poetova doživetja ob filozofiji in teologiji polnijo z neko posebno izrazno magijo; filozofija in teologija sta v poeziji podstrukturni, na katerima se poetične in muzikalne strukture polnijo z reflektivno pomensko izraznostjo ter tako zorijo... Vpliv filozofije in teologije je v današnjem poetičnem stvariteljskem naporu še posebno nujen in oplajajoč. Vse tri – poezija, filozofija in teologija – so discipline duha, ki teži v absolutno“ (Igra duha in poezije: Meddobje XII, 155).

Za popolnejši izraz estetske vizije je bila v zbirki vselej potrebna tudi barvna kompozicija: npr. zeleno – črnkasto-modro – temnordeče – mehkorumeno („Triglav“); sinje – lilasto – temni karmin – črnorjavo – zelenorumeno („Orhideja“); sivo – rdečerjavo – temnovijolično („Nuna in kanarček“). Seveda pa beseda nikdar ne more ujeti barv samih in barvnih skladij v vseh tistih odtenkih, ki sijejo duhu in zgibavajo samo dno bitne zavesti.

Založnica Mohorjeva družba v Celju je zbirko poslala v slovenski svet s tole sklepno ugotovitvijo na ovitku: „... toda pesmi so tako po svoji vsebini kakor tudi po obliki in svojem poetičnem izrazu takega značaja, da pomenijo v Truhlarjevi poeziji bistven, kvaliteten premik in pomembno obogatitev sodobne slovenske poezije.“

Veselju ob novi pesniški zbirki se pridružuje tudi Slovenska kulturna akcija, saj je Vladimir Truhlar v njeni založbi izdal svoji prvi pesniški zbirki, na straneh v Meddobju pa so skozi vrsto let njegovi eseji dvigali slovensko modroslovno in bogoslovno misel v svetovljanskem poletu na zavirljivo višino.

Knjigo, ki obsega 20 daljših pesmi na 51 straneh, je mojstrsko opremil akad. slikar Lucijan Bratuš. Založnica jo je natisnila v 1000 primerkih.

## iz slovenske kulturne akcije

### gledališki obisk v mendozi - naša 60. predstava

„Sredi novembra bomo imeli v Mendozi pomemben kulturni praznik. Obiskala nas bo skupina igralcev Gledališkega oddelka Slovenske kulturne akcije pod vodstvom Nikolaja Jeločnika, vodje oddelka.“

Tako je v Glasnik slovenske skupnosti v Mendozi v letošnjo oktobrsko številko zapisal prof. Božidar Bajuk na začetek daljšega razpravljanja (ponatisnili ga bomo v decembru) „Alojz Rebula – Pilatova žena“, ko predstavlja rojakom našega tržaškega avtorja in njegovo gledališko stvaritev, s katero je šel Gledališki odsek gostovat 11. novembra 1973.

Mendoza je največje argentinsko mesto na skrajnem zapadu, na obronkih Andov, na meji med Argentino in Čilom. Slovi po prikupni legi (700 m nad morjem), po naravnost mediteranskem podnebjju, po svojem večnem zelenju: prav zaradi teh klimatičnih ugodnosti je najbolj vinorodna krajina v Južni Ameriki. Zgodovinsko je Mendoza važna, ker je pred 150 leti odtod vojskovodja José de San Martín začel svoj gigantski hanibalski pohod z argentinsko narodno vojsko čez 5000 m. in več visoke vršace v Čile, se spustil na pacifiško obal in od tam začel osvobodjenje Peruja.

25 let teče letos, kar se je v Mendozi naselila precejšnja skupina slovenskih poveljnih zdomcev, ki so se v Argentino zatekli iskat kruha in svobode. V dveh desetletjih so se naši ljudje pod Andi trdno zasedrili, pognali korenine, si postavili svoje domove, prenekateri od njih s slovensko podjetnostjo podvignili tudi lastna podjetja, ki so se vredno in častno uveljavila v mendoški deželi. Danes živi v Mendozi in okolici čez 300 poveljnih Slovencev, med njimi tudi že novi rod, rojen v Argentini.

Brž po prihodu so mendoški Slovenci razvili nemajhno prosvetno-kulturno dejavnost. Mentor te mendoške duhovne vneme je predvsem pok. ravnatelj in zborovodja prof. Marko Bajuk. Pred meseci so si slednjič kupili lasten slovenski dom prav v polnem mestnem središču. Tu imajo svoje gledališče, slovensko šolo, kvaliteten polifoni pevski zbor, ki ga je ustvaril že pok. prof. Marko Bajuk in ga za njim z nemajhnimi uspehi, z zanesljivimi profesionalnimi intencijami vodi njegov sin prof. Božidar Bajuk, redni član Slovenske kulturne akcije v njenem glasbenem oddelku. Imajo svojega dušnega pastirja duhovnika Jožeta Horna, ki jih družijo z nedeljskim in prazniškim bogoslužjem in duhovnimi pogovori. Izdajajo svoj mesečnik Glasnik slovenske skupnosti v Mendozi, ki ga spretno ureja in razmnoži na šapirograf arh. Božo Bajuk, sin profesorja Božidarja: list jih veže v krepko slovensko enoto. Imajo slednjič svoje slovensko Društvo Slovencev, ki pod plodnim vodstvom predsed-

nika Pavleta Bajde skrbi za življenje v Domu, za ohranjanje slovenskih narodnih in kulturnih izročil. Čudovito je doživetje, ko stopiš med mendoške rojake, pa te v Argentini rojeni otroci po domače slovensko nagovoré, pozdravijo, se s teboj povesele; ko te rojaki počaste kot ljubega gosta s slovensko pesmijo pod Andi, tako daleč, daleč od Slovenije, pa vendar – tako blizu slovenskega srca.

Med te rojake, ki jih kulturno in duhovno bogati slovenski Buenos Aires ob svoji z žlahtnimi duhovnimi vrednotami obloženi mizi le prerad in preveč pozablja, se je odpravil Gledališki odsek Slovenske kulturne akcije, da s svojo kreativno prisotnostjo počasti 25-letnico njihove naselitve pod Andi. Za to priložnost je šel tja z odlomkom iz Sofoklove Antigone in s celotno predstavo Alojza Rebule sakralne igre Pilatova žena. V 26. letih našega zdomstva v Argentini je to romanje v Mendoza prvi podvig dajati od svojih kulturnih dognanj in stvaritev ne le Buenos Airesu, marveč tudi rojakom na skrajnem argentinskem zapadu, v Mendozi, kjer je za buenosairesko največja poveljna slovenska skupnost. Do zdaj je Slovenska kulturna akcija med mendoške rojake prihajala izključno s svojimi publikacijami. Za to priložnost, ki je bila hkraten jubilej našega gledališkega opravila – z gostovanjem v Mendozi je Gledališki odsek Slovenske kulturne akcije slavil svojo 60. predstavo! – so igralci Pavči Eiletzeva, Nataša Smersujeva, Nikolaj Jeločnik, Lojze Rezelj in Janez Zorec, ki jih je spremljal odrski tehnik Franci Osojnik, slovenske Mendoščane seznanili s svojimi dosežki, s celovečerno predstavo ob osmih zvečer v nedeljo 11. novembra na odru kolegija Marije Pomocnice. Ni odveč pristaviti, da so si igralci naprtili precejšen osebni izdatek, ko so si čez 1000 kilometrov dolgo vožnjo plačali iz lastnega žepa. Pa enako velja pripomniti, da so vse stroške tridnevnega bivanja v Mendozi širokogrudno nosili mendoški prijatelji, za kar jim gre še posebna zahvala. Stroške, ki jih ni bilo malo, je s skromnim prispevkom pomagala kriti tudi blagajna Kulturne akcije.

Mendoščani so se na predstavo dobro pripravili: po svojem Glasniku z zgoraj omenjenim razpravljanjem prof. Božidarja Bajuka. Pri slovenskem bogoslužju s priložnostno omembo in razlago predstave, ki jo je okrbel župnik Jože Horn. Dva tedna pred gostovanjem s obiskom predsednika Kulturne akcije dr. Tineta Debeljaka, ki je bil slavnostni govornik na proslavi 25-letnice slovenskega prihoda v Mendoza in je ob tej priložnosti govoril tudi o našem gostovanju. Slednjič pa s tehniškim delom in pripravami za predstavo, kar je bilo na skrbi režiserja Rudija Hirscheggerja in arh. Boža Bajuka, pa z vsemi izkazi resničnega gosto-



ljubja in zavzetosti nad prisotnostjo slovenskih zdomskih gledališčnikov iz Buenos Airesa, za kar je vneto poskrbelo Društvo Slovencev v Mendozi s svojim predsednikom Pavlom Bajdo in odborniki.

Za predstavo so Mendoščani na šapirograf razmnožili poseben gledališki list na 8. straneh. Vanj je za uvod režiser Nikolaj Jeločnik v opravičilo naše poti pod Ande in v predstavitev predstave med drugim zapisal:

„Rojaki – Slovenci v Mendozi! Jubilej obhajate; 25 let, odkar ste prišli v svobodo pod Ande, da si v senci Aconcagua in v blišču mendoškega sonca zakoličite nov dom v svobodi... Ni naključje, da prihajamo k vam za ta praznik slovenski zdomski gledališčniki, uvrščeni v Gledališki odsek Slovenske kulturne akcije. Vse to velja v počastitev Vašega jubileja, v potrditev prisotnosti slovenske besede pod zasneženimi Andi, v spričevalo trdne bratske povezanosti vsega slovenskega zdomstva in v zagotovilo, da se slovenski kulturni delavec in ustvarjalec v zdomstvu po življenjski nuji uvrščata v živi roj slovenske dejavnosti v svetu.“

V tem je tudi že pojasnilo vodila in namena mendoškega obiska. Ni režiser pozabil na jubilej naše 60. predstave, ko je zapisal:

„Občasno z jubilejem vašega prihoda v Mendoza je pa ta predstava tudi jubilejna 60. predstava Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije v dvajsetih letih plodnega gledališčenja med zdomskimi Slovenci. Šestdeset predstav je kot šestdeset vrednih knjig, šestdeset zrelih sadov slovenskega ustvarjalnega duha v svobodi, porojenih z zavestnim profesionalnim hotenjem: prispevati svoj delež k vredni prisotnosti slovenske kulturne tvornosti v slovenskem kulturnem prostoru, ki mu v širnem svetu ni meja.“

Za sklep je zatrdil: „S tem gledališkim gostovanjem v Mendozi... ki je prvo, a ne zadnje, bi radi tudi Vam zatrdili, ... z iskrenim slovenskim nadihom prihajamo k vam, da vam s kretnjo prijatelja, ki prijatelju rad in vse dá, dajemo od svojega dognanja in svojih stvaritev, da z nami vred pijete iz iste kupe žlahtno in bogato vino slovenske besede v zdomstvu.“

Pred začetkom nedeljske predstave, ki so se je Mendoščani v polno udeležili – med gosti so bili tudi župnik Ivan Tomažič, brat grahovskega junaka por. Staneta Tomažiča; pa župnik Jancz Ogrin, član literarnega odseka Kulturne akcije, in njegov brat prof. Tone Ogrin, oba duhovnika iz province San Luis, ki sta se k naši predstavi pripeljala s svojo mamo čez 400 km daleč – je o obeh igrah spregovoril uvodno besedo v pojasnilo prof. Božidar Bajuk. Predstava je bila tokrat na odru (ne kot lanska buenosaireška v avditoriju med gledalci), na sceni, ki jo je mojstrsko pripravil režiser mendoškega slovenskega odra Rudi Hirschegger, medtem ko je za projekcije poskrbel arh. Božidar Bajuk, za stereofonični zvok pa novomeški rojak g. Milač. V Antigoni sta v osrednjem prizoru, ki ga je bil za to priložnost posebej priredil režiser z naslovom *Antigona gre v smrt*, nastopila Nataša Smersujeva kot Antigona in Nikolaj Jeločnik kot Kreon. Pri celotni izvedbi *Rebulove Pilatove žene* smo si dovolili nekatere režijske izboljšave in spremembe – plod kritičnih pripomb ob lanski predstavi – pa manjše spremembe v zasedbi vlog: tako je Pilata tokrat igral N. Jeločnik, Deborah pa N. Smersujeva. V avli pred vhomom v dvorano smo pripravili tudi razstavo fotografij z zadnjih najboljših naših predstav v Buenos Airesu.

O predstavi sami so nam obljubili poročilo mendoški kritiki. A da je nastop dosegel svoj namen, so pričala razjasnjena lica mendoških rojakov, ki se jim ob koncu kar ni dalo iz dvorane. Vsak je hotel govoriti z nami, vsak navezati prijateljske stike. Upamo tedaj, da smo svojo pot dobro opravili: slovenskemu zdomskemu gledališčenju ne v sramoto, rojakom pod Andi pa prav gotovo v krepak duhovni sunek in dvig. Želja vseh, slej in posled pa je bila: Pridite še in skoraj! Kot kronisti registriramo mendoško gostovanje za izreden kulturni in gledališki dogodek v dvajsetletnem življenju Kulturne akcije in njenega gledališča. Je bil prvi takšen podvig. A ne zadnji. Ob tem srečanju so se povezale še bolj že prijateljske in ustvarjalne vezi, ki nas priklepajo na slovensko kulturno dejavnost pod Andi: mislimo na njihovo glasbeno pevsko prizadevnost, na živahno plodnost naših mendoških gledališčnikov. Tako

je med mogim drugim plod našega mendoškega obiska tudi tale dvojen sklep: koncert mendoškega slovenskega polifonega zbora pod taktirko prof. Božidarja Bajuka prihoduje leto za 20-letnico Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu, pa skupna predstava mendoških gledališčnikov in Gledališkega odseka Kulturne akcije dela slovenskega avtorja najprej v Mendozi in pozneje s ponovitvijo v Buenos Airesu.

Prav je, da v tej sicer razsežni, a potrebni kroniki – obisk v Mendozi jo prav gotovo zasluži – iz srca zahvalimo vse mendoške rojake, ki so nas s takšno zares slovensko ljubivostjo sprejeli, poskrbeli za naše več kot prijetno bivanje med njimi: igralko in igralci so bili gostje Hirscheggerjeve in Bajukovih družin. Društvo Slovencev nam je za soboto 10. novembra zvečer v Domu pripravilo prijateljski asado. Ob tej priložnosti je v imenu mendoških Slovencev pozdravil prihod naše skupine mednje prof. Božidar Bajuk. Zahvalil se je svojem nekdanjemu profesorju latinščine in grščine na mariborski gimnaziji režiser Nikolaj Jeločnik, ki je v imenu igralcev pozdravil društveni odbor, mendoške rojake, posebej pa mladi slovenski rod z dvojno mislijo: Zakaj se spleča biti Slovenec – zakaj se spleča biti kristjan. Doživetje za goste iz Buenos Airesa je bilo tudi slovensko nedeljsko bogoslužje, kjer jih je posebej prevzela občutena komunitarnost slovenskih rojakov in kvalitetno petje mendoškega zbora. Za ponedeljek so nam gostitelji oskrbeli celodnevno ekskurzijo 300 km daleč med vulkanske Ande pod Aconcagua. Za sklep nas je predsednik društva Pavle Bajda popeljal na ogled ene največjih mendoških vinarn Arizu, pred odhodom na vlak pa nas je počastil z zakusko na svojem domu.

Ko smo se v soboto zjutraj po petnajsturni vožnji pripeljali v Mendoza, so nas na postaji pričakali prijatelji, s katerimi smo se po dolgih, dolgih letih objeli. Ko pa smo v ponedeljek zvečer odhajali, se je k slovesu zbrala več kot velika skupina rojakov. Za nas praznik, ki ga ne bo moč pozabiti. Za mendoške Slovence pa prav gotovo dogodek, ki bi ga želeli znova živeti. Gledališki odsek bo za to poskrbel.

Ne brez namena smo v svojo mendoško predstavo za uvod postavili odlomek iz Sofoklove *Antigone*: s tem odrskim biserom smo hoteli potrditi svojo zvestobo nepokopanemu slovenskemu Polinejku in žalosti slovenske *Antigone*. Za igro *Rebulove Pilatove žene* pa je veljalo tudi v Mendozi, kar smo zapisali že ob krstni predstavi v Buenos Airesu: Na *Rebulovo* gledališko prisotnost med nami smo ponosni – z iskrenim zadoščenjem zavestne krščanskosti stopamo na oder z njegovo *Pilatovo ženo*.

60. predstava je za nami. 20-letnico Slovenske kulturne akcije je prihodnje leto bo začel Gledališki odsek s svojo 61. predstavo, z izvedbo svojkega gledališkega občutja, posvečeno spominu pesnika Franceta Balantiča.

Društvo Slovencev v Mendozi je 15. novembra 1973 poslalo vodju Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije tole pismo:

Spoštovani g. Nikolaj Jeločnik.

Obisk vašega Gledališkega odseka z uprizoritvijo Sofoklove *Antigone* in *Rebulove Pilatove žene* je bil za Mendozo velik kulturni dogodek! Veseli smo, da ste nam ga uresničili prav ob slavju petindvajsetletnice naše naselitve v Mendozi.

Zavedamo se, koliko truda, žrtve in tudi stroškov vam je povzročilo to gostovanje. Želimo s temi vrsticami izkazati Vam in Vašim igralcem naše priznanje in hvaležnost.

Upamo, da se bodo slični kulturni dogodki v bodoče še ponovili!

Prav iskreno Vas pozdravljamo!

Pavle Bajda, predsednik l.r.; Ladislav Šmon, tajnik l.r.  
Božidar Bajuk, kulturni referent, l.r.



**JEDRNA SILA ZA MIROLJUBNO PORABO.** O tej temi je na 6. letošnjem kulturnem večeru 1. septembra razpravljaval vodja prirodoslovno - tehničnega odseka ing. Martin Povše.

**O TISOČLETNICI ŠKOFJE LOKE** je v okviru zgodovinskega odseka 29. septembra predaval kulturni zgodovinar in loški rojak dr. Tine Debeljak. Večer je pisan kot 7. v vrsti letošnjih kulturnih večerov.

Dr. Debeljak je za uvod v slikah in besedi podal opis zgodovinarjev loškega gospostva; omenjal je zgodovinarje dr. Franca Kosa, prof. dr. Milka Kosa, njegovega učenca prof. dr. Pavla Blaznika, ki so vsi v strogo znanstvenih knjigah in esejih odkrivali loško preteklost. Omenil je župnika Pokorna, pa najpopularnejšega in najbolj plodovitega propagatorja škofjeloške krajine v zgodovinskem, gospodarskem in turističnem pomenu prof. Franca Planina. Nato se je predavatelj pomudil pri virih, na katerih sloni poznanje loške zgodovine in zraven opozoril na najnovejše in najpomembnejše knjige, ki so izšle v matični Sloveniji ob loški tisočletnici, namreč življenjsko delo prof. Pavla Blaznika, ki ga je zgodovinar pripravljaval petdeset let, zbirajoč gradivo po frizinških škofijskih arhivih: gre za Zgodovino loškega gospostva; pa za jubilejno številko revije Loški razgledi (ki jo je uredil prof. Planina); za Planinov novi Vodič po Škofji Loki in okolici; pa slednjič za faksimilno bibliofilsko izdajo škofjeloškega pasijona p. Romualda Marušiča iz leta 1792, ki jo je uredil in pripravil akademik dr. France Koblar in jo je za loški jubilej izdala Slovenska akademija

znanosti in umetnosti. Ob vsem tem gradivu je predavatelj dr. Debeljak razgrnil pred poslušalci tisočletno zgodovino Škofje Loke: tega gospostva frizinških škofov, ki so 800 let gospodovali temu docela slovenskemu ozemlju. Posebej je opozoril in prikazal cehovsko Loko in njeno tradicijo. Najdlje se je pomudil pri opisu crnogrobskega cehovskega Kristusa in kapucinske procesije. Zgodovino loškega mesta in pokrajine je predavatelj razpotegnil prav do naših dni. Za sklep je dodal še pregled kulturnih delavcev iz loškega okraja na podlagi dr. R. Savnikovega doneska v Loških razgledih za Poljansko dolino - predavatelj v tem pregledu pogrēši omembo dr. Mihe Kreka, ki je po rodu Poljanec. Ob teh podatkih se je oslonil tudi na lastno razpravo iz l. 1938. Predavanje, ki ga je obiskalo primerno število gostov, so prireditelji popestrili s številnimi diapozitivi.

**O KMEČKIH UPORIH NA SLOVENSLEM** je v priložnostnem govoru razpravljaval na 8. kulturnem večeru, v soboto 20. oktobra 1973 dr. Srečko Baraga.

Namesto 9. kulturnega večera je prirodoslovno-tehnični odsek za soboto, 3. nov. popoldne pripravil poljudnoznanstveno ekskurzijo v **Državni observatorij za vesoljsko fiziko**, v San Miguel pri Buenos Airesu. Observatorij vodijo oo. jezuitje, ki so naše ekskurzante s prijateljsko ustrežljivostjo vodili po razsežnih modernih laboratorijih in jim predvajali tudi poseben audiovizual o delu in dejavnosti te pomembne argentinske znanstvene ustanove.

## ZA SPOMIN ARHITEKTU VIKTORJU SULČIČU

Smrt arhitekta **VIKTORJA SULČIČA** - umrl je v nedeljo 9. septembra 1973 po enoletnem mučnem trpljenju - je globoko zadela slovensko predvojno in povojno naseljenstvo v Argentini, Slovensko kulturno akcijo pa še posebej, saj je bil pokojni arhitekt, kulturno zaveden Slovenec, naš dejavni prijatelj, ki se je posebno v zadnjih letih bolj in bolj zanimal za naše delo ter po svojih močeh tudi sam pri njem sodeloval.

Viktor Sulčič je bil rojen 2. avgusta 1895 pri Sv. Križu v tržaški okolici. Obiskoval je italijanske šole v Trstu, nato studiral na umetniški akademiji v Firencah in v Bologni, kjer je leta 1922 promoviral za arhitekta.

Strokovno delo je začel najprej v Zagrebu, kjer je z arhitektom Bilinićem preuredil hišo kiparja Ivana Meštrovića. Leta 1924 se je odselil v Argentino. Že naslednje leto je tu prejel za svoje zmožnosti in delo vidno priznanje: drugo nagrado za osnutek načrta za mestno hišo v Bragadu; poseben ugled pa je požel leto dni pozneje, ko je prejel prvo nagrado za projekt Državne hipotekarne banke v Buenos Airesu. V Buenos Airesu je znano njegovo delo iz leta 1929 tržnica Vélez Sársfield. Najvažnejša stvaritev tega podjetnega in energičnega tržaškega Slovenca v novem svetu pa je zamisel za rekonstrukcijo največjega mestnega tržišča v Buenos Airesu Mercado de Abasto Proveedor, na avenijskih Corrientes. Drugo veliko delo Sulčičevo je načrt in gradnja velikega športnega stadiona atletičnega kluba Boca Juniors

v letih 1937 do 1941. Ena najprikupnejših in najlepših njegovih stvaritev je cerkev Srca Jezusovega v mestu San Justo pri Buenos Airesu, pozidana med 1941 in 1942.

Viktor Sulčič se je ukvarjal tudi s slikarstvom. Večkrat je razstavljal v javnosti in žel priznanja. Leta 1957 je ob obisku v domovini razstavljal na Terazijah v Beogradu. A isto leto je svoje akvarele razstavil tudi v Buenos Airesu. Lepe so predvsem njegove marine. Zadnja razstava Sulčičevih slikarskih del je bila julija 1968 v razstavnici dvorani mestne občinske zbornice v Buenos Airesu: morskim motivom je tokrat slikar pridružil motive iz pampe. Kot pesnik - kar je kot čuteč Tržačan pokojni Sulčič vedno bil - je pripravil pesniško zbirko v španščini z naslovom *Luces y Sombras* (Luči in sence). Izšla je 1965. Napisal je knjigo z izseljensko motiviko z naslovom *La Olla* (Lonca). Ponosen je bil na poznanstvo s slovenskim znanstvenikom med indijanskimi Araukani na argentinskem jugu Ivanom Benigerjem. O njem je predaval in napisal knjigo, ki jo je nazval „Juan Bénigar, el sabio que murió sentado“ (Janez Benigar, modrec, ki je umrl sedé). Knjiga je izšla 1970. O njej in o Benigarju je v daljšem eseju razpravljalo takrat Meddobje.

Slovenska kulturna akcija se bo Viktorja Sulčiča - arhitekta, slikarja, poeta, pisatelja - spominjala kot enega svojih narodnostno najbolj zavzetih prijateljev iz slovenske predvojne generacije v Argentini.

f. p.

## revija meddobje

XIII. - 2. zvezek

uredil in opremil  
FRANCE PAPEŽ

### vsebina

FRANCE PAPEŽ, ESCRIBIR \* KAREL RAKOVEC, DREVO V MEGLI; VKLESANI GIB KOLENA \* MANUEL MUJICA LAINEZ, MOJ LEPANT \* FRANCE PAPEŽ, STRUKTURA POEZIJE VLADIMIRA KOSA \* VLADIMIR KOS, DNEVNIK UGASLIH TRENUTKOV IZ FUDŽI \* MILAN KOPUŠAR, APPARUIT HUMANITAS \* ALOJZIJ KUKOVICA, PROBLEMI REVOLUCIJE V ETIČNEM POGLEDU \* VLADIMIR KOS, RUMENO PISMO IZ TOKIA OB REBULOVU KNJIGI „SMER - NOVA ZEMLJA“ \* GLEDALIŠČNIKI, ALOJZ REBULA - PILATOVA ŽENA

SLIKOVNA PRILOGA, POSNETKI S PREDSTAVE PILATOVA ŽENA



VSAKOLETNI študijski dnevi v Dragi pri Trstu, ki jih pripravi Društvo slovenskih izobražencev v Trstu – predseduje mu prof. Jože Peterlin, redni član gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije – so danes že prava kulturna tradicija v slovenskem zamejstvu, v slovenskem kulturnem prostoru pa eden največjih kulturnih dogodkov leta. Osmič že so se letos zbrali slovenski zamejci, pa tudi romarji iz matične Slovenije in zdomstva, da skupaj razpravljajo v prijateljskem vzdušju o slovenskih vprašanjih in jim skušajo utirati pot k spoznavanju in reševanju.

Letošnjih študijskih dni v Dragi, ki so se jih udeležili pokrajinski odbornik ing. Milan Sosič, pokrajinski predsednik dr. Zanetti in predstavnik dežele g. Fanich, predsednik Slovenske prosvete Marij Maver, pa deželni poslanec dr. Drago Štoka – umetniški svet Slovenske kulturne akcije je s svojo navzočnostjo letos zastopal akad. slikar France Gorše, njen redni član – so se začeli 1. septembra s pozdravno pesmijo pevskega zbora Fantje izpod Grmade. Prvi referent po pozdravnem nagovoru predsednika zborovanja prof. Jožeta Peterlina je bil prof. Janko Messner iz Celovca, ki je govoril o temi: **Generacijska problematika na Koroškem**; koreferat o družini v Beneški Sloveniji je imel beneški župnik g. Birtič. V nedeljo 2. septembra so bili udeleženci zborovanja deželni nedeljske maše z nagovorom. Po maši je predaval dr. Ivan Hribernik iz Kranja o temi: **Kako gleda zdavniki na ljubezen v družini**. Popoldne je zborovalcem najprej govoril dr. Danilo Sedmak o temi: **Generacijska problematika na Primorskem**. Za njim pa prof. dr. Anton Trstenjak o Stari in novi podobi družine. Zanimivi so bili tudi razgovori po vsakem predavanju, kjer so se z dialogi posebej razvneli dr. Berce, g. Žerjal, dr. Lokar, ing. Nendel in kipar France Gorše.

Študijski dnevi v Dragi so bili že nekajkrat v zadnjih časih v posmeh, natolcevanje in kleveto nekaterim obrobim lističem v zdomstvu. Nič primernejšega, da slovenski kulturni javnosti v svobodi predstavimo resničen pomen in visoko vrednost teh vsakoletnih izobraženskih zborovanj, kot da ponatisnemo uvodnik iz letošnje 7-8. številke tržaške revije **MLADIKA**, ki ga je pod naslovom **NAJLEPŠE V DRAGI** v kremenit odgovor vsem Draginim zoprnikom napisal prof. Jože Peterlin. Pravi pisec:

VSAKO leto pomeni Draga za nas novo stopnjo na poti našega iskanja, našega razmišljanja o poti, ki jo moramo prehoditi, in o vedrini, ki nas mora spremljati, da bomo dosegli svoj cilj.

Osmič smo se letos zbrali v Dragi. Iz tistih skromnih začetkov smo v teh letih rasli po številu udeležencev, po zanimanju za probleme, od skromnega števila do danes, ko že moramo govoriti o množični udeležbi.

Na te dneve prihajajo Slovenci iz zamejstva, iz Slovenije in posamezniki tudi iz zdomstva. Naši problemi se dotikajo vseh vprašanj našega obstanka: od natalitete našega naroda do problemov obstanka v zamejstvu, življenjske in vitalne sile, obsegajo probleme naše naselitve in odhajanja na delo, pa spet ohranjanje narodne zavesti naših ljudi v zdomstvu, njihove moči in zdravega mišljenja. Ko smo po osmih letih znova pristopili k temu delu, smo z začudenjem opazili, da je med udeleženci precej starih znancev, ki smo se z njimi videli že prvič, mnogo pa je tudi novih, se pravi, da se krog širi in raste in pomlaja.

Naših študijskih dni se udeležujeta zadnja leta tudi deželni in pokrajinski predstavnik in vsako leto, tako eden kot drugi, poudari važnost tega zasedanja.

Letošnja Draga se je vrnila k razmišljanju, k osnovam našega življenjskega obstanka – k družini in h generacijskim problemom Korošcev in Tržčanov ter Goričanov. Ta vprašanja sama so zadosti bogata za obravnavo na študijskih dneh enega leta.

Ko gledamo na zborovanje letošnjega leta, lahko z zadovoljstvom zapišemo, da se ga je udeležilo do zdaj največ ljudi, in da so bila obravnavana vprašanja zelo skrbno pripravljena in obravnavana z veliko resnostjo in odgovornostjo. Tako udeleženci kot predavatelji so pokazali veliko resnost in zavzetost ves čas razprave, ki je bila na akademski višini, kot je to značilno za Drago.

Tudi letošnji študijski dnevi so imeli značaj odkritega izražanja mnenj in pogledov in soočenja različnih nazorov ob spoštovanju vseh. Zato so bili na to srečanje vabljeni slovenski izobraženci iz zamejstva, iz Slovenije in zdomstva, vsi, ki iskreno iščejo rešitve naših narodnih in kulturnih problemov in čutijo odgovornost svojega poslanstva, ki so pripravljani biti vsak na svojem mestu in po svojih najboljših močeh vsak trenutek v službi svojega naroda.

Kaj je največja dragocenost Drage?

Da prihajajo udeleženci iz vseh predelov Slovenije na skupen pomenek, Slovenci iz zamejstva, iz Slovenije in Slovenci iz zdomstva. Da govore o vprašanjih, ki nas morajo kot Slovence zanimati.

Gotovo je zelo važno, da govore o bodočnosti našega življenja. Govore o nevarnostih našega napredka, o poti, ki je morda pretrgana in uničena in ne vemo, kje se bo končala. Govoriti morajo jasno in zavzeto o vsem, kar nas razdvaja.

V medsebojnih razgovorih pa se kot blagodejni dež poleržijo vprašanja, ki smo prej o njih govorili. Nastopi čas, ko so se srečali znanci, ki se morda že dolgo niso videli, in spoznajo, da so vendarle ljudje. Da so Slovenci iste krvi in istega porekla.

In to so morda najlepši trenutki Drage.

## slovensko gledališče v trstu

IZ POROČILA, ki ga je objavilo vodstvo Stalnega Slovenskega Gledališča v Trstu (SSG) ob sklepu lanske sezone 1972-1973, je razvidno, da je bila ta sezona po številu predstav in številu gledalcev med najuspešnejšimi: predstav je bilo 198; ogledalo pa si jih je 54 674 gledalcev. Zanimivost je tudi, da so bile vse predstave pospremljene s posebno anketo, ki je gledalca vpraševala, če mu je predstava všeč ali ne. Veliko gledalcev se je anketi odzvalo.

Sporod lanske sezone je obsegal tale gledališka dela, ki jih je SSG v Trstu pripravilo v lastni režiji in z lastnim profesionalnim igralskim zborom: Luigi Pirandello, „Le premisli, Giacomino“; Filip Benedetič, „Pravila igre“; Ferdinand Raimund, „Kralj gorá in ljudomrznik“; E. Anthony Whitehead, „Alpha Beta“; Ivan Pregelj, „Tolminci“ (najvišji odstotek zadovoljnih je izkazala ta predstava: 96 odstotkov!); Vojmil Rabadan, „Kadar se ženski jezik suče“.

V zadnjem delovnem obdobju je SSG v Trstu prirejalo tudi gostovanja v tržaški, goriški in videmski pokrajini. Pose-

ben dogodek pa je nastop tržaških gledališčnikov med slovenskimi izseljenci v Belgiji.

Od igralcev SSG v Trstu sta bila letos nagrajena Mira Sarđočeva, ki je prejela Severjevo gledališko nagrado; pa Rado Nakrst, ki je bil odlikovan z Borštnikovo nagrado na festivalu slovenskih gledališč v Mariboru.

Nova sezona, ki se je začela z evropsko jesenjo, obsega naslednja gledališka dela: A. P. Čehov „Češnjev vrt“; Bevk - Grabnar „Kaplan Martin Čedrmac“; E. de Filippo „Božič pri Cupiellovih“; H. Ibsen „Strahovi“; G. Feydeau „Hotel svobodnih izmenjav“; k temu pa znovna gostovanja drame SNG iz Ljubljane in Ljudskega gledališča iz Celja. Vse te predstave so za gledališki abonma. Z neabonmajskimi predstavami pa bo nastopil Ljudski oder z igró J. Štoka „Mutasti muzikant“ in Mali oder z M. Asturiasovo dramo „Torotumbo“. Dodati je še gostovanje Lutkovnega gledališča iz Ljubljane, Mladinskega gledališča iz Ljubljane, pa Primorskega gledališča iz Nove Gorice.



## zelenomodro pismo

ob 140-letnici prešernovega sonetnega venca

TO PISMO pišem na severovzhodnem robu Tokia, in skozi odprto okno piha veter s Tihega oceana, ki je še zmeraj zelenomodre barve, čeprav so večeri postali hladno dolgi in čeprav so jutra večkrat zavita v belo meglo. In vetrce je nekam težak in vlažen in klic prodajavcev pečenih sātsuma krompirjev se hitro zdobi. Vsi, ki smo del tega poznega popoldneva, se pomikamo z japonskimi otoki in z ostalo zemljo proti koncu leta 1973.

Tudi PREŠERNOVO leto 1833 se je pomikalo h koncu, ko je komponiral Sonetni venec. „Komponiral“ je tu najboljša beseda: vsak sonet v tem rožnem vencu še zmeraj zveni, ker je besedni komponist Prešeren izbral večinoma melodično jasne slovenske besede, takšne namreč, v katerih prevladuje samoglasnik. „Komponiral“ je tu tudi najprikladnejši izraz: kakor pri simfonični skladbi zmeraj znova čujem glavno melodijo pričakovanja v trojni variaciji. Pesnik pričakuje pomladi belih cvetov; pomladi Julijine ljubezni; pomladi zavestno slovenskega rodu. Akordi vselega upanja se mešajo z akordi dejstev, na katera se to upanje opira, in akorde upanja in akorde ugotovitev trga tu in tam vzdih, otožnost, strah pred možnostjo, da se pričakovanje ne more popolnoma uresničiti, posebno kar zadeva pomlad človeka.

Toda preden se dotaknem skrivnosti glavnega motiva, naj nekoliko pojasnim pravkar povedano. Vsak sonet ima kombinacijo samoglasnikov i in e v končnici, razen šestega soneta, ki tudi sicer zveni trpkje kot drugi; morda zaradi a - e in o - e končnic, ki jih ne more omiliti niti e - e kombinacija vmes, pravzaprav štirikratni - etne. Na drugi strani vsebujeja te kvarteti 14. soneta bolj trdo kombinacijo u - a, sicer pa ni najti samoglasnika u v nobeni drugi končnici Sonetnega venca.

Pesmi niso iz krajev, kjer sije sonce (4. sonet); niso iz kraljev, kjer kali, kar je zlahtnega... ko pomladanski duh budi liste (5. sonet); pesmi so cel čas pogreševale blagih sapic srečne pomladi (5. sonet); in 7. sonet govori o domačijah, ki so mrzle od jeznih viharjev; v 8. sonetu brije veter nad Semovo jamo; 9. sonet pozna neveselo rast, in 10. sonet meglo, burjo in strupeno slano prezgodnjega svečana, ko so cvetlice ljubezni pognale kl in so ostale na mrazu zapuščene. Enajsti in dvanaesti sonet se sklanjata nad pesnikovim ustvarjanjem kot nad bledimi, uvelimi cvetovi, ki hrepenijo po soncu iz Julijinih oči. To sonce lahko prežene temo in sile viharjev 13. soneta, da bo v srcu spet zeleno upanje in na gredi poezij bo pognal nov cvet. In 14. sonet se zamakne v pomlad, kadar mine zima huda in se po drevesih razsuje belo cvetje.

V 14. sonetu trepeče pesniku srce od straha, da se Julija njegovi pesmi ne bo odzvala. Strah zazveni tudi v 3. in 6. sonetu. Posebno v šestem, ki se otožno igra z možnostjo, da slovensko lepoticu bolj privlači Nемец s svojo kulturo, kot pa slovenskega pevca nastop v senci snežnikov. Kakor da bi obupal nad vsakim naravnim zdravilom, se pesnik v 7. sonetu obrne na nebesa in prosi milosti, da bi se spet zedinil rod, ki ga od nekdanj veže slovenščina, in bi se mrzla domačija, ki je zdaj pod Pipinovim jarmom (8. sonet), vrnila k ljubezni svoje mile matere (9. sonet), k svobodi in sreči, ki ju ponazarja čast dežele zedinjenih Slovencev v 7. sonetu.

KAJ JE tisto skrivnostno, kar se skriva v glavnem motivu, ki je pričakovanje? Dejstvo, da je pesnik mogel komponirati kljub bolečini, ranam, negotovosti, pomeni, da je v njem zmagalo upanje, upanje velikega človeškega srca, ki se zaveda čiste lepote takšnega stvariteljskega upanja proti upanju. Najbrž nam bo zato Prešeren zmeraj zvenel blizu srca, človeško blizu, moderno blizu. Nam in drugim narodom.

A pravo skrivnost vidim v tem, da se pesnik poslužuje prihoda pomladi kot simbola. Pravzaprav ne dvomi v njen prihod, kolikor pomeni fizično lepoto slovenske pomladi. Čuti jo skrito v bližini mraza, teme, zapuščenosti, bolehanja, nezelenega, nerazvitega. A obenem mu vsa predstavlja prihod pomladi v razmerje do Julije in v razmerje Slovenca

do Slovenke v zavestno slovenski deželi. Te simbolične podobnosti se veseli in - boji; da bi mu namreč ostala le - možnost, večer februar. Ne večer februar, ne, v to ne more verovati, in zato lahko poje iz upanja, ki temelji na dejstvih. Ali ne daruje Juliji nekaj, kar doslej še noben Slovenec ni mogel ponuditi svoji izvoljeni ljubezni - sonetni venec čiste slovenščine? In kar zadeva bodočnost Slovencev in Slovencek: ali ni 4. februarja 1830 drobna Grška postala neodvisna (pod pritiskom Anglije, Francije in Rusije na Turčijo); ali ni izbruhnila revolucija na Poljskem 29. novembra istega leta, februarja 1831 pa v Modeni in Parmi in celo v tedanji papeški državi, in to proti Avstriji? Belgija je tudi postala neodvisna novembra 1832. In 4. maja 1833 je Turčija morala priznati neodvisnost ubogega Egipta, in 8. julija istega leta je morala dovoliti prehod skozi Dardanele ruskim, izključno ruskim ladjam! V Hanovru na Nemškem so se isto leto namerile te in one stvari, in Hanoverčani so dosegli - novo ustavo... In razmere na Slovenskem so se začele spreminjati; ljudje so se začeli spreminjati in pesnik je živel sredi med njimi, in bolj poln kot drugi, bolj občutno. Z velikodušnim srcem je pesnik zaznaval bodočnost v dogodkih in jih v svojem upanju dvignil na raven simbola.

Če je to res, moram reči, da je Prešeren pri vsej svoji romantičnosti v Sonetnem vencu ustvaril tudi - simbolično pesnitev. Kako bi se tudi njegov genij mogel zadovoljiti samo z romantiko? Na misel mi prihaja članek z naslovom *Le Symbolisme*, ki ga je za *Le Figaro Littéraire* 18. septembra 1886 napisal eden izmed ustvarjalcev simbolizma, J. Moréas. Med drugim pravi, da je mogoče odkriti simbolizem že pri Shakespeareu, da, celo pri srednjeveških mistikih. „Bistveno za simbolizem je to, da... vsi konkretni pojavi čutno upodabljajo svojo skrivnostno navezanost na pračustvene ideje.“ (Članek je deloma ponatisnjen v *Chassangens-ningerjevih Les Textes Littéraires Généraux*. Paris, 1958, št. 104.) In: „... simbolizem je treba predvsem - dobrega, izbrušenega, modernega jezika, dobrega v vsej bitnosti in žilavosti...“ Ena izmed značilnosti tega ustvarjanja je tudi izbira določenih številčnih razmerij, ki se ponavljajo - in človek nehoti misli na številčno harmonijo Prešernovega Sonetnega venca.

Bebette Deutsch definira v svoji *Poetry Handbook* (Cape, London, 1965) simbolizem takole: „Dasi imenujemo simboliste določene francoske pesnike proti koncu 19. stoletja, je simbolist vsak pesnik, ki se poslužuje podob, barvitosti in ritma, s katerimi skuša posredno izraziti ne le svojo silno navezanost na čutne stvari, marveč često tudi skrivnostno resničnost, ki jo čutni svet tako strašno nepopolno razdaja.“

Zdi se mi torej, da je Prešernov genij v svojem ustvarjanju razbil okove romantike v Sonetnem vencu (Goethe je bil umrl že 22. marca 1832) in se tu povzpел do prvin simbolike.

MORDA ZVENI čudno, da imenujem Prešerna simbolika pri ustvarjanju Sonetnega venca. A spomin mi uhaja v indijsko sanskrtsko poezijo, posebno od l. 300 do 1200 našega štetja. Takole opisuje Daniel H. H. Ingalls v knjigi *Sanskrit Poetry* (Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 1968) značilnost te poezije: „Sanskrtski literarni kritiki ločijo med statično podobo, metaforo - npr.: njen obraz je bil kakor svetli polni mesec - in dinamično podobo, metaforo - npr. ko pesnik istoveti smehljaj dekleta z darom za obiskovalca, kateremu potem dekleta ta dar dejansko podari. ... Sanskrtka literarna kritika ali álamkara se osredotoči na gradnjo podob, ki naj se celo v sličnosti prefinjeno razlikujejo in sežejo dlje, kot pa njih neposredni namen. ... Sanskrtka analiza zadeva pesem, grško-rimska analiza se zanima v prvi vrsti za govorniški učinek, to je za čustveno učinkovitost...“ (str. 9.) „Ne le sanskrtka, tudi druge literature poznajo moč besede, ki prikljče v spomin druge, z enakim čustvom povezane besede; a sanskrtski pesniki so pravi mojstri v tem... Je nekaj silno človeškega v takšni rabi besed: v dno srca nas zadenejo, zgrabijo in napolnijo z



osrečujočim mirom...“ (str. 31; obe navedeni mesti sem prevedel po smislu.)

Zdi se mi, da je Prešernova simbolika podobna klasični sanskrtski: pomlad prihaja, šele z njenim prihodom bo res lepó, ker ni le v naravi, marveč tudi v ljubezni Julije Primicove in v svobodi zedinjene Slovenije. Pomlad je narava. Pomlad je Julija. Pomlad je svoboda zedinjenih Slovencev. Pomlad je postala v Prešernovih rokah dinamična metafora: neprestano se bliža, rože stegujejo roke po njej, a nekatere umro v prezgodnjem toplu svečanu. Do zadnjega verza Magistrala je Prešeren upal, da ne bo ne njegova ljubezen, ne zedinjenje in svoboda Slovencev med temi prerano uvelimi rožami, kot jih opisuje v 10. sonetu: Nad žarki sonca (= narave, Julije, svobode) so se te zmotile, / na mrazu zapuščene so ostale, / ur temnih so zatirale jih sile.

„Pravi literarni kritik,“ ugotavlja H. Combes v svoji *Literature and Criticism* (Penguin Books, 1966), „nam lahko pomaga, da popolneje uživamo in razumemo to, kar nam dajejo napisane besede...“ (str. 7) Tudi če bi mi to ne uspelo, lahko zmeraj rečem, da je Sonetni venec pesem čiste ljubezni do žene (prim. 5. sonet) in močne ljubezni

## podobe

### jacques maritain o sebi - na pragu smrti

POSLEDNJI FILOZOFOV INTERVJU, uredniku brazilskega lista *Jornal do Brasil*

#### za uvod

**A** BOTA JE, da mora nekdo prečkati Atlantik, ker bi v *Jornal do Brasil* rad popisal razgovor z devetdesetletnim starcem tu v Toulouso, ki je vrh vsega še mali brat Jezusov. Časnikarjev ne sprejemam. Tudi ljudi sploh skoraj ne sprejemem. Junija sem bil precej slab. Že maziljenje bolnikov so mi dali. Resnici na ljubo: če sprejemam zdajle časnikarja, bodi to zavoljo mojega sobrata Serafina, ki mi je bil tajnik, bolničar, zraven še prijatelj. Pa zavoljo priporočila mojega prijatelja Amoroso Lima, ki ga spoštujem in cenim.

SVET mi je kot pokopališče. Duhovnik Penido je večkrat prav isto dejal... Vsi moji prijatelji so že mrtvi. Sam sem. Devetdeset let je veliko. Med Jezusove male brate pa tudi nisem šel, da bi kaj posebnega delal; prišel sem se pripravljat na smrt. Moje zdanje življenje se suče le še med dvema krajema: misel mi leti v Alzacijo, kjer je Raissin grob; pa se spet vrača v Languedoc, v to našo bratovščino, v tiho, samoto. Svetu sem se umaknil. Slovo sem mu dal. Pa četudi sem ga zapustil, še vedno stikajo za menoj – intervjuje se jim hoče...

Z Raisso sva se spoznala z malimi brati že takrat, ko je družbo ustanovil oče Voillaume. Benediktinci, dominikanci, bosonogi karmeličani, de Foucauldovi mali bratje – od takrat zmeraj blizu duhovni družini – sam sem benediktinski oblat!

Raissa mi je umrla 4. novembra 1960, opoldan, z neznan-skim mirom. V Parizu jo je zatela smrt, pokopal sem jo pa na Alzaškem. Velika milost mi je bila dodeljena: da sem namreč svoje življenje povezal z življenjem dveh izrednih bitij: z Raisso, mojo ženo, in z Vero, njeno sestro, mojo svakinjo: zame dve nepozabni Rusinji. 1901 sem ju spoznal, z Raisso sva se pa vzela leta 1904. Šestindeset let sem živel s to veliko pisateljico mojstrske stvaritve Au Creux du Rocher. Njena smrt me je strahotno zadela. De Foucauldovi mali bratje so me skoraj potem povabili, naj bi v njihovi bratovščini predaval filozofijo, tu v Toulouse, kjer imajo svoj študijski dom. Dvanajst let že sem tu. Sprva kot filozof laik. Kaki dve leti nazaj pa sem se bil odločil, da se jim pridružim tudi sam kot mali brat. Zame je ta korak posebna krona življenja, katerega edini namen je – BOG. Ne Bog filozofov, temveč Bog ljubezni, Bog kristjanov, Bog mistikov. Pri 88 letih sem v Toulouso opravil noviciat, lani pa še zaobljube. Zdaj sem redovnik z večnimi zaobljubami. Edini moj posel je molitev; moliti več kot

do celega rodu Slovencev (prim. 7. sonet in 9. soneta iz domovinske ljubezni). Dá, posebno deveti sonet, v katerem se pretaka hrepenenje, ki je začetek ljubezni, od Slovenke Julije do vseh Slovenk in Slovencev, pa spet nazaj v pesnikovo srce, kjer raste roža petja neveselo, dokler ne pride resnična pomlad.

ALI JE PREŠEREN slutil v usodi Slovencev še njih nepremagano osebo slabost, da se kljub maloštevilnosti predajajo osebnim preprirom? Dejstvo je, da vsaj mi, brezdomeci, lahko citiramo Prešernov sedmi sonet kot pesem-molitev: Da bi nebesa milost nam skazale! / ... Da bi nam srca vnel za čast dežele, / med nami potolažil razprtije...

Še nekaj: zdi se mi, da je slovenski pesniški jezik v teh 140 letih dosegel velik napredek tudi po Prešernovi zaslugi. Pesnik Sonetnega venca namreč dostikrat rabi enozložnice za naglašene note svoje kompozicije – se, ti, so, je, ko itd. Pesniki po Prešernu so to lahko disonanco najbrž jasno čutili, ker se je – vsaj v moderni slovenski poeziji 20. stoletja – izogibajo.

V L A D I M I R K O S

kdaj prej, veliko več. Vedno sem si želel biti kontemplativec. Zaresno sem prepričan o prvenskosti kontemplacije. Verujem v nadnaravno življenje.

#### šest življenjskih dob

V šest obdobjih delim svoje življenje. Priprava seže tja do 1910. Ta leta so najvažnejša: v tem času sem našel Raisso, odkril Bergsona in Leona Bloya. Bloy mi je odkril Cerkev. Moja pot v katolicizem mi je prinesla polnost tiste učne dobe, ki jo sklenem z odkritjem Tomaža Akvincina, tam leta 1909, po posredovanju velikega dominikanca očeta Clerissaca, ki sem mu bil za njegovo Skrivnost Cerkve napisal uvod.

Drugo je obdobje mojega profesorstva filozofije v Parizu. Ta leta se spočno z mojim prvim esejem *Moderna znanost in razum*, ki ga je junija 1910 natisnila *Revue de Philosophie*. Tako sem začel. V teh dolgih letih – od 1910 do 1934 – pride do bergsonске kontroverze v službi čiste spekulacije, potem kriza pri *Action Française* od 1925 do 1927; politika razuma od 1927 do 1932, se pravi: od moje knjige *Prvenstvo duhovnega*, do knjige *Stopnje znanja*; slednjič pa me prevzame obdobje integralnega humanizma, recimo časnih problemov, od 1936 naprej. Začetek vojne 1939 sklene to drugo moje življenjsko obdobje. Grem v eksil v New York. To so leta mnogih knjig, kot je tista za pravičnost. Od 1945 do 1948 grem za francoskega poslanika v Vatikan. V teh letih študiram eksistencializem; plod tega študija je knjiga *Bivanje in bivajoče*. 1948 me kličejo na univerzo v Princeton za profesorja filozofije. Dvanajst let živim v ZDA. Napisal sem *Moralno filozofijo*. A drugega dela te knjige nisem objavil; naj ostane samo prvi; nimam ne časa ne moči več.

Šesti je tale čas, zdajle, v temle stolu, v tej celici, v tej bratovčini Jezusovih malih bratov. Mislite si: Jacques vesoljni mali brat. Res, še Jacques komaj! Docela svobodnega se čutim. Moja zbrana dela bodo natisnili. 55 zvezkov. Vse moje življenje, od moje prve knjige o Bergsonovi filozofiji tam iz leta 1913. Strogo sem sodil Bergsona, kot sem bil v svoji tretji knjigi razlagal. Pač lastnost učenca, da učitelja napada, če ga že ne skuša celo nadkriliti. Zdaj si na papir zapisujem le to, kar mi hodi v misel. Kdaj pa kdaj govorim svojim redovnim malim sobratom. V tej samoti sem napisal knjigo *Problem zla*. Trenutno pišem za *Revue Thomiste*. Pišejo mi strašansko veliko. Blaga dominikanka poskrbi za korespondenco. Nisem več v tistih letih, ko bi lahko veliko in vsem odgovarjal.



V Braziliji sem bil leta 1936, dolgo je tega. Takrat je izšla moja knjiga Integralni humanizem. V Buenos Airesu je bil kongres PEN kluba, pa sem mimogrede skočil še v Rio de Janeiro. Komaj za en dan Mesto me je sprejelo kot donisnega člana Brazilske slovstvene akademije. Lepó, živčno, globoko mi je takrat govoril Amoroso Lima: v svoj govor je vnesel tudi Raisso. Na akademiji sem govoril o psihologiji: tisti govor najdete zdaj v moji knjigi štirje eseji o duhu in telesnosti. Dvomim, da bi kdo točil solzé ob mojih besedah takrat. V Centro Dom Vital sem govoril tudi o Akcii in kontemplaciji. Predavanje sem dal natisniti v knjigi Vprašanja vesti. Amoroso Lima je bil tistikrat moj angel varuh. Poslej nisem več romal na Brazilsko. Pa me vendar objemajo posebej topla čustva, kadar se spominim na vašo domovino. Znova in znova se spominjam tistih ur tam. Tu v Toulousu srečam večkrat tudi brazilske male brate. Kakšna gibkost duha! Serafin iz Minas, Francisco iz São Paulo. Francisco mi je tole napravil leseno knjižno polico, da imam lahko pri sebi nekaj knjig. Pa tudi z injekcijami mi je stregel – po poklicu je zdravnik... Da, bodočnost Brazilije mora biti globoko srečanje med svobodo in pravičnostjo. Nujne so nam tri vrednote: svoboda, pravičnost, mir.

### cerkev je v krizi?

Govoriti o krizi v Cerkvi! Kakšna površnost! Pa kakšna kratkovidnost! Kriza? Cerkev je bila vedno v krizi. Cerkev sama je – kriza. Poklicev je vedno manjkalo... samostani so prazni. Strahotne drame. Zgodovina Cerkve je ena sama kriza. A to me ne plaši. Saj gremo naprej. Nisem pesimist. Govorim vam starec z devetimi križi. Ne delam si utvar. Cerkev je živa in na življenje je vezana. In vse življenje je kriza. Zdajšnje krize niso boljše, pa tudi slabše ne od prejšnjih. Celó o teologiji krize pišejo. Prav. Nujno je, da so ta gibanja v osnovah. In koliko prenovitvenih gibanj vre danes v Cerkvi! Mislim samo na tele naše de Foucauldove male brate, razmetane po vsem svetu, po vseh kontinentih, med gobavci, med zavrženimi po najbolj ogabnih periferijah velemest, med Indijanci ob Araguaia, med sirotami v New Yorku ali v Chicagu. Pa mislim na usodo in poslanstvo de Foucaulda, vesoljnega malega brata, ki so ga 1916 pobili v Sahari. Sirota za življenje sploh ni imel učenca. Kakšen polom! A „nenadoma“, že po njegovi smrti, se ti dvignejo njegovi učenci, na deset in deset, na sto in sto. Takšno je vse, kar je pristno, kar je duhovno. Vse se od spodaj začne, skromno, z neznanskimi težavami. Cerkev? Cerkev je: evangelij in milost.

### kristus živi

Prepričan sem o vredni uspešnosti malih bratov. Verujem v moč ponižnosti. Krščanstvo je ponižnost. Je tišina. Je samota, je molitev. Všeč mi je Stravinskijeva muzika, všeč so mi Chagalove in Roualtove podobe. Cerkev je kvas sredi mase – au coeur des masses. Ni nad množico, ne zunaj množice, v nji sami je. V zgodovini, v svetu je. V svetu, pa ni od sveta. Ko se zmislim na gibanje kakega Jacquesa Loewa, pa Taizéja, pa na emavske cunjarje, pa na gibanje jezuita Hurtada v Santiagu, v Čilu, ali pa na Dorothy Day v New Yorku, spet in spet uvidim, da je krščanstvo živo. Kristus živi.

### politike več ne razumem

Vsem političnim diskusijam sem se umaknil. Politike več ne razumem. Nočem razpravljati o latinskoameriški politiki. Vsi vedo, da sta na vodstvenih mestih v Južni Ameriki dva moja najzvestejša učenca: prezident Rafael Caldera v Venezueli, pa prejšnji čilenski prezident Eduardo Frei. A latinska Amerika je preveč zamotana, da bi jo človek lahko analiziral. Zgodovinsko vlogo v boju za zmago krščanske demokracije so igrali možje, kot so Dardo Regules v Uruguaju, Manuel Ordóñez v Argentini, Amoroso Lima v Braziliji, Eduardo Frei v Čilu. V temle članku o vplivu mojega dela v Južni Ameriki, ki ga je bil za The New Scholastic pozimi 1972 napisal Amoroso Lima in mi ga zdaj po vas ljubeznivo pošilja, pisec dokaj prepričljivo pokaže, kako razsežen je ta vpliv. Recite Amorosu Limi, da sem v njegovem govoru pri sprejemu za dopisnega člana v Slovstveno akademijo – na pobudo Gabriela Marcela – zavzet poslušnil analizi o vplivu francoske kulture v Braziliji. Mislim, da so moja pisanja res še najbolj vplivala v ZDA in v Braziliji. Politike danes več ne razumem. Še evropske ne! Kje šele latinskoameriško. Mislim pa, da se mora kristjan zanimati tudi za politiko. Da mora biti intezivno prisoten tudi v politiki.

Prosim pa, povejte: kristjan naj ne pozabi na božjo transcendenčno. To me danes najbolj skrbi: božja transcendenca. Naj kristjan v boju – ne dvomim, da v postavnem in potrebnem boju – za pravičnost v svetu ne pozablja na svojsko posebnost svojega poslanstva, ki je transcendentno, v onstran naravnano poslanstvo. Družbena pravičnost, notranje življenje. Razlikujemo se, da družimo. Sol zemlje, luč sveta smo. Jagnje odrešenja nosimo s seboj. Alarmantne resnice, kar revolucije na pohodu. Stvari, ki so svetu v pohujšanje, zaresna agitacija. Bolj kot kdaj se mora kristjan danes zavedati nadnaravne razsežnosti krščanstva, ki nam jo prinaša red milosti. Red milosti predpostavlja red narave, na njem temelji, preseže ga pa ne. To, kar nas danes skrbi, kar nas zanima, je naša večnost, so nebesa. Vse berem, kar o nebesih uči Tomaž. Nič me bolj ne zanima kot to. Kakšna so nebesa? Zemljo poznam. Rad bi spoznal še nebesa. Neznansko radoveden sem. Vprašujem svojega učenika brata Tomaža Akvinca. Kar naravnost vprašujem evangelij. Veliki vplivi mojega življenja so že vsi v nebesih: Raissa, Vera, León Bloy, sv. Tomaž Akvinec. Mislim, da je tudi Bergson v nebesih; zaradi svoje tako izredno čiste duše.

### tišina, premor

Pred dnevi me je doletela velika radost. Ustanovili so fakulteto sv. Tomaža Akvinca. Veste kje? V Kaliforniji. Mislite si – Tomaž na Pacifiku. Pravijo, da bo tomizem izginil. Kardinal Garrone priporoča v letošnjem pisanju semeniščem in univerzam tomizem kot filozofski nauk. Zdaj vam pa povrh ustanove še fakulteto Tomaža Akvinca sredi kalifornijskih hipijev. Ste brali Kalifornijski dnevnik Edgara Marina? Tomizem je danes nekako v umiku živimo v času, ko Hegei ošabno razmetava svoje karte po filozofski mizi. A življenje gre naprej. Tako ubrana, privlačna, tako resnična filozofija, kot je tomizem, ne bo pozabljena za dolgo.

Rad listam po pesnikih. Pesniki nam pomagajo s svojo intuicijo. Poznate Baudelairejev sonet „Notranje življenje“? Nejasno slutiti boljši svet. Način prisotnosti v večnosti je drugačen. (Z našim izkustvom pač ne moremo prodrati v skrivnosti za nas docela tujega sveta – v večnost. Poet je s svojo čudovito domišljijo nam pomagajo pri tem. Samo sv. Janeza od Križa si mislite ali pa Gerarda Manleya Hopkinsa; ali pa Maksa Jacoba. Oče naš, ki si v nebesih. Vse krščanstvo je v tem. V prvem vzkliku Gospodove molitve; v edini, ki nas jo je bil naučil Kristus. Besede „ki si v nebesih“ so neločljivo povezane s tistim „Oče naš“. Nebo Očeta nima nič skupnega z nebom astronomov. Večno življenje vse to poseka.

### bog današnjega sveta že ni več v nebesih

Berite spet Raissine pesmi. Kako zna govoriti o teh čudovitih resnicah! Nenehno je molila. Živela je v globokem, trajnem stiku z Bogom. Skupaj sva pisala O molitvi, liturgiji in kontemplaciji; pa eseje o poeziji. Raissa je bila intima poznavalka in občudovalka Janeza od sv. Tomaža, velikega portugalskega tomista, Descartesovega sodobnika. Ti Raissini Zapisi o očenašu se mi zde najgloblje, kar je napisala. Objavili so jih po njeni smrti 1962. Kakšna nežnost, kakšna milina! Večno življenje je tam, kjer že ni več rane smrti. Nebesa so nedosežna luč, svoboda, polnost. Gledanje iz obličja v obličje. Svet, v katerem za ljubezen ni več preprek. Narava in zakoni večnosti so za nas neprodorni. Da nebesa so, vemo iz razodetja.

Naš čas pa postavlja domišljijo na mesto razuma. Živimo v svetu, ki ga je obsedla domišljija. Namesto, da bi cenili zahteve razuma v svojem mišljenju kot povsem naraven pomoček intelektualizirani domišljiji, porabljam za mišljenje domišljijo samo, kot da je ona razum. Pojmi domišljije so podobe. Globoki, a nejasni pojmi ki se izgube v temotah hermetične govornice. Bog današnjega sveta že ni več v nebesih. Samo Nič v kalnem oceanu imanence. Nekakšna prvotna, nedoločna, božja snov. Veliko se razgovarjam s Heinzen, z Mauricem Manyem, s svojimi dragimi tajniki o tem – o Niču. Ta bog Zemlje ima svojsko ime: Ungrund. Skrivnost življenja, skrivnost nemške filozofije zadnjih 400 let. Heinzeve študije o Reformi, ki jih je podpisal kot Ernst Korn, so dokaj osvetlile vprašanje imanentizacije transcendentnega.



Prva, nedoločena snov je tako obsežna kot svet. In zadobi obliko v vsakem od nas. Protislovje ni toliko znamenje resnice, kot znamenje moči, gospodstva človeka nad svetom stvari. Dionizijska radost preveva naše sodobnike, ko čutijo, kako postajajo gospodarji sveta. Ungrund je predmet ene od oblik naravne mistike. Ne, ne rečem naravne mistike; rajši rečem mistike gledanja samega sebe, mistike zrcala. V nasprotju z mistiko ognja, z mistiko preoblike. Glejte: v današnjem svetu je dvojje mistik – mistika samemu sebi predanega človeka, antropocentrična mistika; pa mistika predanosti, mistika ljubezni. Izbira je neizbežna. In tudi odločilna. Ali Ungrund, bog Niča in kaosa, mistike zrcala (ki je lahko v Proust, kot je v Heglu, v Freudu); ali pa transcendentna mistika Očeta, ki je v nebesih; tudi v nas. Jezus Kristus – edini Učenik – božja sinteza, ki družni čas in večnost, nebo in zemljo, telo in dušo, relativno in absolutno, trpljenje in mir, človeka in Boga.

Veliko sem se ubijal z vprašanji krščanske filozofije. O predmetu sem napisal posebno knjigo, o formalni krščanski filozofiji. Danes namesto krščanske rečem filozofija sploh. Nietzsche je zatrdil, da je vsa nemška filozofska misel dejansko prikrita filozofija. Utihotapljena filozofija, ki nima nič opraviti z Descartesovim „larvatus prodeo“; filozofija, ki konča v poeziji obupa, edini njen izhod.

### prefresa me ta val obupa

Devetdeset let imam, redovnik, zgubljen tu Languedocu. A neznansko me pretresa ta val obupa, ki se je dvignil iz vseh zemskih kottišč. Leta 1905 sva se z Raisso pogodila: če ne najdeva resnice, nekaj, kar naj dá smisel najinemu življenju, se končava... Dvigala sva se iz nevere. Zdaj vam pa prihajajo s smrtjo Boga teologov. S Sartrovim studom. S Camusovim uporom. S Kierkegaardovim obupom. Heidegger piše celo knjige o Nietzscheju: iz njih diha velika, tragična praznosta. Dejanje kot temna odločitev brez

smisla. Malomeščanski razum s hkratnim objemom racionalizma in iracionalizma. Tako smo prišli do bombe!

Francoska filozofija ni varljiva, prikrita teologija. Je prava prevara razuma. Kaj je danes filozofija pri nas? Kup izobražencev, včasih celo razumnih, dobro poučenih, pa pri vsem tem ne vedo za bistvo filozofije. Če začneš, tem stvarjem res ne prideš do konca. Je kje kakšna resnica? Je kje kakšno zaresno bitje?

Le zvestoba življenju nas bo rešila. A popolna zvestoba. Kajti kar je edino važno, je rešitev življenja in rešitev človeka. Sem prevet optimist glede človekovih možnosti in njegovega življenja. Teološke kreposti upanja sem poln. Upam. Verujem v božjo Previdnost. Verujem v Usmiljenje. Verujem v neskončno Ljubezen. Verujem v človekove zaklade pod vplivom milosti. Verujem v delovanje Svetega Duha.

vse se bo znova začelo

Prav mogoče je, da v temle trenutku najinega razgovora sredi tišine te nedelje, kje kak fant prvič odkriva evangelij. Ali Tomaževo Summo. Ali pa poezijo sv. Janeza od Križa. Vse se bo znova začelo. Kdo ve, če tole uro, ko se mirno razgovarjava v tejle sobi, ne odkriva kje kakšen Kitajec v kaki izgubljeni provinci Kristusa v maozizmu... Bog je preprost. Ta resnica me vznemirja. Pa mi prinaša tudi mir. Zamotani svet se mora spet vrniti k preprostosti, da bo mogel naprej. Vprašanje miru je vprašanje edinstva. Človek mora s svojo voljo opraviti to, kar v naravi zazna samo v zametku. Človek mora spet postati, kar dejansko je. A za to je treba plačati visoko ceno, bolečo ceno, ceno težkih tveganj. Človek si mora v nravnem redu zadobiti svojo svobodo, svojo osebnost.

Za diskretnost prosim. Ne pozabite, da sem devetdeset let star filozof. Pa še kontemplativni redovnik Charlesa de Foucaulda zraven. Blagoslovi vas Bog. Pa molite zame.

za glas priredil ALOJZIJ KUKOVICA

## letošnji ljubljanski poletni festival

OD 29. junija do 30. avgusta je bil v Ljubljani letos že tradicionalni POLETNI UMETNIŠKI FESTIVAL, ki vsako leto privablja množico tujcev, obiskovalcev iz Jugoslavije, pa slovenske rojake. Festival je svetovnega slovesa, saj je naznanjen v vseh mednarodnih seznanim evropskih poletnih festivalov. Letošnji festival je bil nazvan: 21. Mednarodne poletne kulturne prireditve – 4. Operni bienale Večina koncertov, opernih predstav in baletnih nastopov je bila v poletnem gledališču v Križankah, v viteški dvorani prav tam, nekateri komorni koncerti pa tudi v stolnici in v križevniški cerkvi. Nastopali so umetniki iz Slovenije, Jugoslavije, Evrope, ZDA in Južne Amerike.

Po vrstnem redu je bil spored festivala tale: G. Verdi, Dva Foscarija (Ljubljanska Opera); G. Gershwin, Porgy and Bess (beograjska Opera); J. S. Bach, 4 Moteti (Hochschule für Musik, iz Gradca); Koncert plesnega orkestra RTV Ljubljana; V. Bellini, Norma (skopjanska Opera); Moniuszko, Halka (poljsko operno gledališče iz Lodža); Ch. Gounod, Faust (tudi Poljaki iz Lodža); Andreas Buschnakowski (iz Vzhodne Nemčije), Orgelski koncert; Baletni večer: I. Stravinski, Ognjena ptica; Gurst, Tolkala za šest moških; G. Mahler, Dvojčka; Creston, Od davnih časov (Harkness

ballet iz New Yorka); Afriški Folklorni ansambel iz Nigerije; Manolita in Rafael Aguilar (španski folklorni ansambel); Koncert Komornega zbora konservatorija iz Bukareste; Folklorni ansambel Kolo iz Beograda; Koncert komornega orkestra iz Comté de Flandre, Francija; Violinski duo koncert: Igor Ozim in Primož Novšak; Koncert kitarista Alirio Diaza iz Venezuele; Predstava Pantomime (Mimie Amiel, iz Švice); Orgelski večer Georgesa Delvalleeja; Polifoni koncert UCSB Chamber Singers (Komorni zbor iz Santa Barbara, ZDA); Koncert Slovenskega godalnega kvarteta: Koncert Scholae Labacensis (Ljubljanski ansambel za staro glasbo); Koncert The Colorado Chorale Chamber Singers (komorni zbor iz Colorado, ZDA); Orgelski koncert Huberta Berganta; Sofokles, Antigona (Slov. ljudsko gledališče iz Celja); T. S. Eliot, Umor v katedrali (Slovensko ljudsko gledališče iz Celja); za sklep festivala pa Grgić-Kabiljojev musical: Jalta, Jalta (zagrebška Komedija).

S svojim poletnim kulturnim festivalom, pa z likovnimi razstavami, kot so ljubljanski grafični bienale ali kostanjeviška Forma viva, se Slovenija vredno uvršča med kulturno visoko stoječe evropske dežele.

### federico garcía lorca sobre la poética, la poesía y el poeta

Pero ¿qué voy a decir yo de la poesía? ¿Qué voy a decir de esas nubes, de ese cielo? Mirar, mirar, mirarlas, mirarle, y nada más. Comprenderás que un poeta no puede decir nada de la Poesía. Eso déjalo a los críticos y profesores. Pero ni tú ni yo ni ningún poeta sabemos lo que es la Poesía.

Aquí está; mira. Yo tengo el fuego en mis manos. Yo lo entiendo y trabajo con él perfectamente, pero no puedo hablar de él sin literatura. Yo comprendo todas las poéticas; podría hablar de ellas si no cambiara de opinión cada cinco minutos. No sé. Puede que algún día me guste la poesía muchísimo; como me gusta

(nos gusta) hoy la música mala con locura. Quemaré el Partenón por la noche, para empezar a levantarlo por la mañana y terminarlo nunca.

Lo único que no puedo hablar es de mi poesía. Y no porque soy un inconsciente de lo que hago. Al contrario, si es verdad que soy poeta por la gracia de Dios —o de demonio—, también lo es que lo soy por la gracia de la técnica y del esfuerzo, y de darnos cuenta en absoluto de lo que es un poema.

(Poética. De viva voz a A. G. D., 1921)

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izhaja mesečno. Urednik Nikolaj Jeločnik; sodeluje France Papež. Za podpisane članke odgovarja avtor. — Tiska ga Editorial Baraga S. R. L., Pedertera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. — Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1209421